



2017

ÅRSRAPPORT



INNHOOLD

TEKST

Spesialenheten for politisaker

LAYOUT

Newmarketing AS

TRYKK

X-IDE

FORSIDEFOTO

Torkjell Trædal, Politiforum

FOTO

Liv Rønnaug Bjerke Lilleåsen, Politiforum

Bernt Ståle Kristensen

Ruben Skarsvåg, Politiforum

Ateliér Klingwall

Bjørn Tore Ness, Namdalsavisa

Lars A. Lien

iStock Photo

| | |
|---|----|
| Forord | 3 |
| Politiets bruk av skytevåpen | 4 |
| Varslingssaker | 6 |
| Uønsket seksuell oppmerksomhet | 8 |
| Straffbart søk i politiets registre | 10 |
| Statistikk 2017 | 12 |
| Kan det være godt politiarbeid | 16 |
| Administrative vurderinger 2017 | 18 |
| På oppdrag fra Europarådet i Georgia | 22 |
| Nordisk samarbeidsmøte | 24 |
| Saker i domstolen 2017 | 27 |
| Positive påtaleavgjørelser 2017 | 30 |
| Spesialenhetens organisering og bemanning | 36 |
| Artikler fra tidligere årsrapporter | 39 |



FORORD



Spesialenhetens hovedoppgave er å etterforske og påtaleavgjøre saker som gjelder spørsmålet om ansatte i politiet og påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i tjenesten. Enheten skal samtidig bidra til at allmennheten får informasjon om ordningen, hvordan den arbeider og hvilke avgjørelser som treffes. Et viktig redskap i vårt informasjonsarbeid er utarbeidelsen av en årsrapport, som blant annet gjøres tilgjengelig på enhetens hjemmeside.

Artiklene i denne rapporten tar opp noen av de temaene som har stått sentralt i enhetens arbeid det siste året. Temaer som belyses eller kommenteres i denne rapporten er blant annet politiets bruk av skytevåpen, uønsket seksuell oppmerksomhet og ulovlige søk i politiets registre. Vår erfaring er at informasjon om faktiske hendelser bidrar til diskusjon og læring. Rapporten inneholder korte referat fra alle saker som har vært behandlet i domstolen og alle saker som har ført til vedtak om at det er opptrådt straffbart, såkalte positive påtaleavgjørelser.

Spesialenheten skal i henhold til regler i påtaleinstruksen sende en sak til berørt politimester eller særorgan dersom det gjennom etterforskningen har kommet fram forhold som bør vurderes administrativt. Antallet saker pr år som har vært sendt til administrativ vurdering har normalt ligget på rundt 50. Førstemanuensis Linda Hoel og førstemanuensis Brita Bjørklund, som begge

er tilsatt ved Politihøgskolen, har undersøkt et utvalg av saker som Spesialenheten har sendt til politidistriktene. En kort beskrivelse av undersøkelsen, funn og vurderinger er inntatt i denne rapporten. Vurderingen oppfattes å være at det her er rom for forbedring.

Spesialenhetens samarbeid med virksomheter i andre nordiske land med samme eller til dels samme oppgaver er styrket, og gir i dag et utbytte som oppfattes som nyttig av alle. Sammenligning av statistikk viser blant annet at en lav andel positive påtaleavgjørelser og en høy andel henleggelse ikke er et særegent norsk fenomen. Min vurdering er for øvrig at Spesialenheten, som et selvstendig etterforsknings- og påtaleorgan, er den av de nordiske ordningene som samlet sett best imøtekommer krav som kan stilles til denne type ordninger om blant annet uavhengighet, vedtaksbegrunnelser mm.

Saksbehandlingstiden er fortsatt for høy i Spesialenheten. Enheten har gjennom de siste årene behandlet flere ressurskrevende saker som har bidratt til forsinkelser i hele porteføljen. Vi vil også i 2018 arbeide grundig med tiltak som kan bidra til at saksbehandlingen kan gå raskere og at ressursene utnyttes enda bedre.

Jan Egil Presthus

Sjef for Spesialenheten for politisaker

POLITIETS BRUK AV SKYTEVÅPEN

SPESIALENHETEN TRAFF I 2017 VEDTAK I FIRE SAKER HVOR DET FRA POLITIETS SIDE ER AVFYRT SKUDD MOT PERSON

Bergen, 18. juli 2016

Mandag 18. juli 2016 ca. kl. 12.00 i Bergen mottok politiet melding om at en mann som hadde tilhold på et hospits hadde rettet en pistol mot sitt eget hode. Da politiet kom til stedet hadde mannen barrikadert seg inne på et rom. Han ropte at han ville skyte dersom politiet tok seg inn til ham og at han oppbevarte sprengstoff. Det ble forhandlet med mannen i mer enn en time. Da politiet hadde håp om at han kom til å overgi seg, kom et smell fra rommet. 5 minutter senere kom et nytt og kraftigere smell, og etter det ble det stille. Politiet besluttet da å ta seg inn, og det ble fra utsiden skutt en gasspatron inn i rommet. Noen minutter etter at gasspatronen var skutt inn, ropte politiet til mannen at de kom inn og brukte rambukk for å få åpnet døren. Da døren var åpnet, hørte tjenestepersonen som sto fremst to smell og oppfattet at mannen holdt en pistol i hånden.

Tjenestepersonen avfyrte to skudd mot mannens hånd. Mannen ble skadet i venstre hånd og måtte amputere halve langfingeren. Mannens våpen var en knallpistol.

Smellene hadde han laget ved bruk av effekter fra nyttårsfyrverkeri.

Kristiansand 27. november 2016

Natt til søndag 27. november 2016 i Kristiansand, avfyrte to tjenestepersoner til sammen 17 skudd mot en mann. 13 skudd ble avfyrte fra den ene polititjenestepersonen og fire skudd fra den andre. Mannen døde som følge av skader forårsaket av et prosjektil som hadde innskuddsåpning på høyre side av ryggen, og som blant annet hadde skadet en lunge. Politiet ble ca. kl. 04.30 kontaktet av en vegarbeider som hadde snakket med mannen. Mannen ba vegarbeideren ta kontakt med politiet fordi han var redd for seg selv. Han viste vegarbeideren et skytevåpen og oppga at noe grusomt ville skje. To patruljer med bevæpning rykket ut på oppdraget. Politiet kom i konfrontasjon med mannen to steder.

Den første konfrontasjonen fant sted ved en bensinstasjon. Mannen, som hadde inntatt anleggstilling utenfor sin bil, avfyrte her et skudd med haglgevær som traff en av politiets patruljebiler, uten at tjenestepersonene i bilen kom til skade. Patruljen kjørte raskt fra stedet, før de stanset ved siden av vegbanen for å påføre seg hjelm og tung taktisk vest. Mens de sto ved vegbanen, fikk de over sambandet melding om at mannen i sin bil var på veg mot dem. Etter at han hadde passert dem, kjørte patruljen etter. De holdt en viss avstand i frykt for å bli beskutt. Den andre konfrontasjonen fant sted ved en rundkjøring. Tjenestepersonene hadde mistet mannens bil av syne noe før de kjørte inn i rundkjøringen. I det de kjørte inn i rundkjøringen ble de oppmerksomme på at mannen hadde svingt til høyre, parkert og gått ut av bilen med våpen i hendene. Tjenestepersonene oppfattet at han hadde tatt anleggstilling på nytt, og de regnet med at han ville skyte mot dem. Føreren av politibilen ga gass og kjørte bak et plantefelt i midten av rundkjøringen. Den andre polititjenestepersonen gikk ut av bilen og avfyrte på ca. 50 meters avstand flere skudd mot mannen. Da mannen satte seg inn i bilen for å kjøre fra stedet, avfyrte begge tjenestepersonene skudd mot bilen. Det gikk ca. 33 sekunder fra patruljen på sambandet ga melding om at de hadde kjørt inn i rundkjøringen, til de meldte fra om at mannen hadde kjørt fra stedet. Patruljen fulgte etter mannens bil. Ca. 250 meter fra rundkjøringen så de at han hadde stanset og at han lå delvis

ut av førerdøren. Det ble iverksatt førstehjelp på stedet.

Stavanger 6. mai 2017

Lørdag 6. mai 2017 ca. kl. 15.20 i Stavanger avfyrte en tjenesteperson i Sør-Vest politidistrikt skudd mot en mann. Politiet rykket ut etter å ha mottatt flere meldinger fra publikum om at en mann i området ved domkirken opptrådte skremmende. Mannen holdt i følge melderne noe blankt og skarpt opp i luften som så ut som et våpen, og han ble oppfattet å rope: «You will die» e.l. Da bevæpnet politikom til stedet observerte de mannen, som bar på et multiverktøy med øks, i nærheten av en kafé. Det var tett med mennesker i området og mange var barn. En polititjenesteperson ropte: «Bevæpnet politi». Mannen gikk da noe bort, før han brått snudde, brølte og løp mot polititjenestepersonen mens han holdt øksen hevet over hodet. Polititjenestepersonen trakk våpen og ropte: «Bevæpnet politi. Stå i ro, slipp det du har i hendene». Da mannen ikke stanset, trakk polititjenestepersonen seg noe tilbake. Anrop fra andre medførte ikke at mannen stanset. Han fortsatte å gå mot polititjenestepersonen, som da mannen var på få meters avstand, avfyrte et rettet skudd som traff mannen i leggen på venstre ben. Mannen har i sin forklaring til Spesialenheten oppgitt at det er gode utsikter til at skuddskaden ikke vil gi varig mén. Det legges med bakgrunn i erklæringer i saken til grunn at mannen på hendelsestidspunktet led av en psykose.

Bergen 6. juni 2017

Tirsdag 6. juni 2017 ca. kl. 02.15 i Bergen avfyrte en tjenesteperson i Vest politidistrikt skudd mot en mann. Politiet rykket ut etter å ha mottatt melding fra publikum om at en mann med pistol var observert i en sentrumsgate. Da en patrulje kom til stedet og observerte mannen, gikk en bevæpnet tjenesteperson ut av patruljebilen. Mannen rettet et våpen mot tjenestepersonen. Da mannen ikke reagerte på pålegg fra patruljen om å slippe våpenet, men fortsatt sto med våpenet hevet, avfyrte tjenestepersonen et skudd som traff mannen i venstre lår. Ved etterfølgende medisinsk behandling ble et prosjektil fjernet uten at det det ble påvist skader i kar, nerver eller skjelett. Mannen hadde en luftpistol som av utseende var lik en pistol for avfiring av skarp ammunisjon. Han har

forklart at han opptrådte slik han gjorde fordi han ønsket å avslutte sitt liv.

Spesialenhetens vurdering av skytingene

Spesialenheten fant i de ovennevnte sakene ikke grunnlag for å reagere med straff mot polititjenestepersonene som hadde avfyrte skudd, og sakene er henlagt. Politiets opptreden er ved alle de fire hendelsene vurdert med utgangspunkt i bestemmelsen om nødverge, jf. straffeloven (2005) § 18. Bestemmelsen åpner for straffrihet dersom en politimann skyter for å avverge et ulovlig angrep og handlingen ikke går lenger enn nødvendig, og ikke åpenbart går ut over det forsvarlige. Spesialenhetens fullstendige redegjørelse for sakene med rettslige vurderinger kan leses på enhetens hjemmeside.

Spesialenhetens vedtak om å henlegge saken mot tjenestepersonene som natt til 27. november 2016 avfyrte skudd i Kristiansand og saken mot tjenestepersonen som 6. mai 2017 avfyrte skudd i Stavanger er klaget over til Riksadvokaten. Riksadvokaten har i begge sakene opprettholdt Spesialenhetens vedtak om henleggelse.

Spesialenheten har i 2017 avgjort seks saker som gjelder vådeskudd i politiet. I en av sakene er det reagert med bot/forelegg. Saken er omtalt i denne årsrapporten i oversikten over positive påtaleavgjørelser.

Bistand fra Kripas

Spesialenheten har ikke selv noen kriminalteknisk enhet og ber i flere saker om bistand fra Kripas. I Spesialenhetens etterforskning av hendelsen i Kristiansand 27. november 2016 ble det med bistand fra Kripas gjennomført en rekonstruksjon på åstedet. Hendelsen ble belyst ved filmopptak som blant annet ble foretatt med drone, kamera i bil og fra bakken. Samme bil, våpen og verneutstyr som ved den faktiske hendelsen ble brukt. Studenter fra Politihøgskolen opptrådte som figuranter. Kripas gjennomførte i tillegg en 3D-skanning av åstedet. Det ble sikret en digital speiling av åstedet i form av punktskyer og panoramavisninger. Alle de tekniske funnene på åstedet ble markert med GPS-koordinater. Skanningen ble blant annet brukt til å beregne avstander under hendelsen, heriblant fra hvilken avstand skudd ble avfyrte.

VARSLING



VARSLINGSSAKER OG TERSKELEN FOR STRAFF VED OVER- TREDELSER AV ARBEIDSMILJØLOVEN



Spesialenheten har i 2016 og 2017 etterforsket og truffet vedtak i saker som har vært knyttet til interne varslinger i politiet. Felles for sakene er at det har vært varslet om mangelfull etterforskningskvalitet og at politiet har unnlatt å forfølge alvorlige straffbare forhold. Det er i noen av sakene anført at arbeidsgiver i sammenheng med behandlingen av et varsel, har brutt bestemmelser i arbeidsmiljøloven, heriblant arbeidsmiljølovens regler om vern mot gjengjeldelse, jf. § 2-A2.

Spesialenheten har i flere av sakene gjennomført omfattende etterforskinger. Det er ikke i noen av sakene konkludert med at det er opptrådt straffbart. Vedtak fra Spesialenheten om henleggelse har vært kritisert. Kritikken har etter enhetens egen vurdering først og fremst vært uttrykk for misnøye med konklusjoner, og har i mindre grad tatt opp det helt sentrale spørsmålet for Spesialenhetens vurdering, spørsmålet om når terskelen for straff er overtrådt. Riksadvokaten har i saker hvor Spesialenhetens henleggelse har vært påklaget, opprettholdt enhetens vedtak.

Riksadvokaten skriver i en klageavgjørelse fra oktober 2016 om terskelen for straff ved overtredelser av arbeidsmiljøloven. Saken gjaldt Vest politidistrikts opptreden i sammenheng med varsel om mangelfull i etterforskning i Monika-saken. Riksadvokaten oppgir her at straffansvaret etter arbeidsmiljøloven § 19-1 formelt er svært omfattende, men at det allikevel ikke er slik at ethvert brudd på loven gir grunnlag for straffereaksjon. De primære sanksjonene ved overtredelse av loven er sivilrettslige, eksempelvis oppreisningserstatning, som fastsatt i varslingsbestemmelsen tredje ledd, eller pålegg fra Arbeidstilsynet. Riksadvokaten skriver i avgjørelsen at som ellers ved brudd på spesiallovgevingen må også brudd på arbeidsmiljøloven forbeholdes de mer alvorlige tilfellene, typisk der hvor overtredelsen i seg selv er graverende eller

hvor det har oppstått betydelig skade, jf. Riksadvokatens rundskriv nr. 1/1996 om arbeidsmiljøkriminalitet. Det bemerkes også at bruk av straff ved overtredelser i en sak som den aktuelle, reiser enkelte problemstillinger knyttet til lovkravet i strafferetten. Begreper som «kritikkverdige forhold», «gjengjeldelse», og kravet til et «fullt forsvarlig» arbeidsmiljø, gjør det ikke enkelt å forutberegne hvor straffansvar slår inn. Riksadvokaten skriver om den konkrete saken at det faller utenfor påtalemyndighetens oppgave å ta stilling til hvorvidt enkeltpersoner eller arbeidsgiver har opptrådt korrekt, klokt og hensynsfullt overfor arbeidstakeren.

Spesialenheten har i denne rapportens oversikt over saker sendt til administrativ vurdering i 2017 omtalt en annen varslings sak fra Vest politidistrikt. Det vises til omtalen på side 19.

UØNSKET SEKSUELL OPPMERK- SOMHET

*Spesialenheten mottar
anmeldelser som gjelder uønsket
seksuell oppmerksomhet.*

Spesialenheten omtalte i en artikkel i sin årsrapport for 2010 hendelser der ansatte i politiet har utnyttet eller søkt å utnytte tillitsforhold for seksuelle formål. Enheten har over år behandlet flere saker der tjenestepersoner i politiet er domfelt for å ha forsøkt å skaffe seg eller har skaffet seg seksuell omgang ved misbruk av stilling. Spesialenhetens portefølje inneholder i tillegg til saker om alvorlige seksuallovbrudd, også saker med anklager om uønsket seksuell oppmerksomhet og trakassering. Dette dreier seg om opptreden, som sett fra publikums og arbeidsgivers side er å anse som uønsket og upassende, men hvor spørsmålet om hvorvidt gjerningspersonen har trådt inn i området for det straffbare kan reise vanskelige bevismessige og rettslige spørsmål.

I en sak fra 2017 ble en polititjenestemann anmeldt for seksuelt krenkende atferd på offentlig sted uten samtykke, jf. straffeloven § 298. En ung kvinne fortalte at hun på et utested etter midnatt kom i prat med en politimann som var på stedet i tjeneste og i uniform, og at han da tok henne på rumpa utenpå klærne og ga henne komplimenter for hennes utseende. Politimannen hadde tidligere rettet en venneforespørsel til den samme

kvinnen på Facebook og sendt henne bilder av seg selv i uniform. Politimannen benektet å ha tatt kvinnen på rumpa og sa han kun hadde berømt hennes antrekk. Det var ingen vitner som kunne bidra til å klargjøre hendelsesforløpet. Politimannens kollega oppga at han ikke hadde registrert noe unormalt. Saken ble av Spesialenheten henlagt etter bevisets stilling. Etter Spesialenhetens vurdering ga hendelsen og andre opplysninger i saken grunn til å stille spørsmål ved politimannens opptreden mot kvinner. Arbeidsgiver ble bedt om å følge opp forholdet administrativt. Riksadvokaten opprettholdt etter klage fra politimannen Spesialenhetens vedtak om å henlegge saken etter bevisets stilling.

I en annen sak fra 2017 ble en politimann anmeldt av en kvinne for å ha tatt på ett av brystene hennes. Politimannen rykket sammen med en kollega ut etter midnatt på en melding om tyveri fra et hotellrom. De fornærmede ved tyveriet var to kvinner som delte rom. Den ene kvinnen fortalte at politimannen, etter at patruljen hadde avsluttet sine undersøkelser på stedet, kom tilbake og ga henne en lapp med sitt telefonnummer, og sa hun bare måtte ringe til ham hvis hun trengte noen til å passe på seg. I følge kvinnen så politimannen

lenge på henne før han tok henne på det ene brystet og gikk. Politimannen sendte senere på natten tekstmeldinger til kvinnen hvor han blant annet spurte om de hadde fått nytt rom, og oppga at hun bare kunne ta kontakt dersom hun trengte noen å prate med før hun sovnet. Han skrev også: «Du er helt sykt deilig». Politimannen forklarte at han hadde gått tilbake til hotellrommet fordi han hadde glemt å spørre hvor kvinnenes bil, som også var borte, hadde stått parkert. Etter at han hadde gitt kvinnen sitt telefonnummer, med tanke på at hun kunne ta kontakt dersom hun hadde ytterligere opplysninger til politiet, lente kvinnen seg fram og kysset ham. Årsaken til at han senere sendte henne tekstmeldinger var at han oppfattet at hun kunne være interessert i videre kontakt. Spesialenheten henla saken etter bevisets stilling. Verken politimannens kollega eller kvinnens venninne hadde observert at politimannen tok kvinnen på brystet. Kvinnen benektet å ha kysset politimannen, men oppga at hun nok kunne ha opptrådt med en flørtende tone. Politimannen oppga i avhør at han bebreidet seg selv for å ha opptrådt uprofesjonelt. Han var irettesatt av sin arbeidsgiver og var omplassert til tjeneste hvor han hadde mindre publikumskontakt.

Spesialenheten avgjorde i 2016 en sak hvor en politimann blant annet ble anklaget for å ha begått tjenestefeil i sammenheng med vakthold på en leir for medlemmer av en politisk ungdomsorganisasjon. Politimannen fattet interesse for en av de unge kvinnene på leiren og la blant annet til rette for at hun og hennes venner kunne bade fra politiets båt og bli tatt bilder av iført håndjern og politiets uniformslue. Da flere av leirdeltakere tok nattbad, kledde politimannen av seg uniformen, sambandsmidler og annet politiutstyr og deltok i badingen. Han inviterte den unge kvinnen til politiets vaktrom, pratet med henne og gav henne et sjokoladehjerter. Politimannen sendte flere meldinger til kvinnen hvor han

han blant annet ga uttrykk for at han var sjarmert av henne. Kvinnens opplevelse var at politimannen var interessert i sex. Etter leiren klaget ledelsen i ungdomsorganisasjonen til politiet på politimannens opptreden. Han ble av sin arbeidsgiver gitt en tjenstlig tilrettevisning. Spesialenhetens vurdering var at tjenestemannens opptreden var klanderverdig. Det var grunn til å stille spørsmål ved hans profesjonelle rolleforståelse og hans politifaglige skjønn. Det ble ikke vurdert å være grunnlag for straffansvar og saken ble henlagt etter bevisets stilling. Hans opptreden på leiren ble ansett egnet for oppfølging fra arbeidsgivers side.

Spesialenheten har i denne årsrapporten, under oversikten over positive påtaleavgjørelser 2017, omtalt en tiltale mot en tidligere polititjenesteperson. Personen, som hadde som oppgave å beskytte en trusselutsatt kvinne, er blant annet tiltalt for gjentatte ganger å ha tatt henne på lår, rumpe, mage og rygg, selv om kvinnen sa hun ikke ønsket at han tok på henne.

Ansatte i politiet er underlagt et strengt vandelskrav. I politiinstruksen § 4-1 heter det at det skal opptres slik både i og utenfor tjeneste at politimannen oppnår den respekt

og tillit hos borgerne som stillingen krever. For polititjenestepersoner vil derfor spørsmålet om straffansvar ved seksuell trakassering ikke alene bli vurdert etter straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd, men også etter reglene i straffeloven §§ 171 og 172 om tjenestefeil. Et eksempel på domfellelse ved brudd på bestemmelser i politiinstruksen finnes i Rt. 2015. s. 1170. En polititjenestemann hadde blant annet i strid med politiinstruksen § 5-1 kommet med sjikanerende uttalelser overfor en kvinnelig arrestant og ble i Høyesterett domfelt for overtredelse av straffeloven § 171.

Et forbud mot trakassering er nedfelt i lov om likestilling og diskriminering § 13. Av bestemmelsens tredje ledd følger at det med seksuell trakassering menes enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende ydmykende eller plagsom.

Etter Spesialenhetens vurdering vil spørsmålet om det er opptrådt i strid med trakasseringforbudet for ansatte i politiet kunne være et moment i vurderingen av om det er begått en tjenestefeil etter straffeloven §§ 171 og 172.



STRAFFBART SØK I POLITIETS REGISTRE

INNLEDNING

Ansatte i politiet har tilgang til mye informasjon for å kunne løse sine lovpålagte oppgaver best mulig. Det er viktig for at politiet skal være effektivt. Samtidig har publikum en berettiget forventning om at personopplysninger og andre sensitive opplysninger som politiet har, ikke brukes til noe annet enn å løse politiets samfunnsoppdrag.

Tilgangen til informasjonen i politiets registre er strengt regelstyrt og informasjonen kan kun brukes der det er et tjenestemessig behov som dekkes av politiregisterlovens formål. Det har i politiet over flere år vært et økt fokus på hva som er lovens formål og hva som kan regnes som et tjenestemessig behov. Alle ansatte i politiet er for eksempel informert om at det å søke på seg selv ikke er lov, heller ikke i opplæringsøyemed. Oppslag på venner og familie og lignende er søk av privat karakter som ikke oppfyller vilkårene for tjenestemessig behov.

Spesialenheten behandler hvert år en rekke saker hvor spørsmålet er om det er opptrådt straffbart ved søk i politiets registre. Søk i strid med politiregisterloven kan være straffbar

tjenestefeil, jf. straffeloven § 171. Ikke ethvert brudd på tjenesteplikt er straffbart. For at straffeloven § 171 skal komme til anvendelse må det foreligge et «grovt» brudd på en tjenesteplikt. Spesialenheten har i vurderingen av handlingens grovhet tidligere blant annet lagt vekt på hvor mange søk som er foretatt. Etter en avgjørelse fra Riksadvokaten i 2015, vurderes ikke antall søk å være avgjørende.

I det følgende omtales kort enkelte saker som kan vise hvor grensen for straffansvar trekkes i praksis.

SØK PÅ SEG SELV OG FAMILIEMEDLEMMER

Spesialenheten behandlet i 2017 en sak der en tjenesteperson (A) hadde søkt i politiets registre på seg selv, datteren og svigersønnen. A hadde søkt 60 ganger på seg selv, 31 ganger på datteren og 247 ganger på sin svigersønn. Saken ble henlagt av Spesialenheten og henleggelsen ble opprettholdt av Riksadvokaten. As søk på seg selv var ikke begrunnet i et tjenestemessig behov, men falt ikke klart innenfor det området hvor det vil være grunnlag for å reagere med straff. Det ble i vurderingen av handlingens grovhet vist til at personvern hensyn og risikoen for spredning av

sensitive opplysninger ikke gjør seg gjeldende med samme tyngde ved søk på seg selv.

Det kunne ikke ses bort fra As forklaring om at søkene på svigersønnen og datteren var begrunnet i oppgaver han hadde i politiet. Riksadvokaten viste imidlertid til at A uansett var inhabil til å behandle saker som omhandlet datteren og svigersønnen, hvilket også utelukket at han kunne søke på disse personene. Søkene ble vurdert å være grove pliktbrudd. Da As kollegaer i sine forklaringer i saken gav uttrykk for svært forskjellige syn på hva slags søk det var anledning til å foreta, og hvilken praksis som var fulgt i politidistriktet, fant Riksadvokaten under hensyn til det strenge beviskravet i straffesaker ikke at det forelå tilstrekkelig bevis for at A forsettlig hadde overtrådt sine tjenesteplikter. Riksadvokaten påpekte at saken i politidistriktet utvilsomt burde foranledige en administrativ vurdering av rutinene for bruk av politiets registre, og at det må sikres notoritet om at alle med registertilgang er orientert om de begrensninger som følger av politiregisterloven og øvrig regelverk.

I en annen sak fra 2017 konkluderte

Spesialenheten med at en person (A) hadde opptrådt straffbart da han søkte i politiets registre på to personer, herunder sin egen sønn. A var ikke etterforsker på noen av sakene disse personene var involvert i, og hadde kun en personlig interesse i å få vite hva som hadde skjedd.

SØK AV NYSGJERRIGHET

Spesialenheten mente i en sak fra 2014 at person (A) opptrådte straffbart da han søkte på kjæresten sin (B). A og B hadde tidligere hatt et forhold, og hadde gjenopptatt kontakten igjen. A søkte fra 2009 – 2013 til sammen 118 ganger på B. A oppga at søkene ble gjort av nysgjerrighet og fordi han ønsket å finne ut mer om hvordan B var.

Spesialenheten behandlet i 2015 en sak der en person (A) hadde søkt tre ganger på sin kjæreste. På bakgrunn av det lave antall søk, ble forholdet av Spesialenheten ikke ansett å være så grovt at det var grunnlag for å reagere med straff. Riksadvokaten konkluderte ved behandlingen av klage over Spesialenhetens avgjørelse med at det var opptrådt straffbart. Riksadvokaten viste til at det av allmennpreventive grunner var nødvendig å

reagere med en straffereaksjon.

I 2016 ble en tjenesteperson av Spesialenheten ilagt forelegg for brudd på tjenesteplikt. Tjenestepersonen hadde ut fra en personlig interesse for saksområdet lest mer enn 900 hendelser i politiets etterretningsregister knyttet til sex og prostitusjon.

Spesialenheten reagerte i 2017 med forelegg mot en tjenesteperson som ved to anledninger hadde søkt på to personer av nysgjerrighet. Spesialenheten fant det klart at slik bruk lå utenfor de rammer og vilkår som gjelder for bruk av politiets dataverktøy.

SØK PÅ GRUNNLAG AV BEKYMRINGSFULLE OPPLYSNINGER

Spesialenheten konkluderte i en sak fra 2017 med at en tjenesteperson som hadde søkt til sammen seks ganger på to personer i politiets registre hadde opptrådt straffbart. Polititjenestepersonen hadde mottatt opplysninger om at en person, som deltok i omsorgen for et barn polititjenestepersonen selv var fadder for, tidligere var straffet for overtreddelser av våpenloven og nå kunne ha tilknytning til et narkotikamiljø. Av den

grunn hadde tjenestepersonen gjennomført søkene for å få mer kunnskap om personen. Tjenestepersonen hadde ikke en tjeneste i politiet som innebar at han selv ville ha et ansvar for å følge opp opplysningene, og hadde etter Spesialenhetens vurdering derfor ikke et tjenestemessig behov for å søke.

Spesialenheten la til grunn at det ikke forelå oppgaver A allerede var engasjert i, eller kunne få ansvar for, som ville bli utført bedre eller enklere ved hans søk. Spesialenheten la også til grunn at A ikke delte sin uro knyttet til personen med noen i politiet og at kunnskapen han ervervet gjennom søkene ikke ble anvendt i noen politimessig sammenheng.

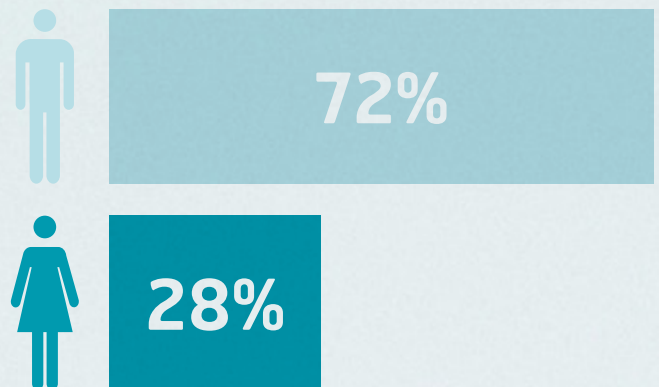
En tjenesteperson (A), som ble kjent med at et nært familiemedlem skulle sone en dom, ble bekymret og utrygg, og søkte for å få mer informasjon om bakgrunnen for dommen to ganger på familiemedlemmet i politiets registre. Spesialenheten konkluderte ved sin behandling av saken i 2017 med at denne opptreden var straffbar. A hadde etter Spesialenhetens vurdering ikke et tjenestemessig behov for å foreta disse søkene, jf. politiregisterloven § 21.

STATISTIKK 2017

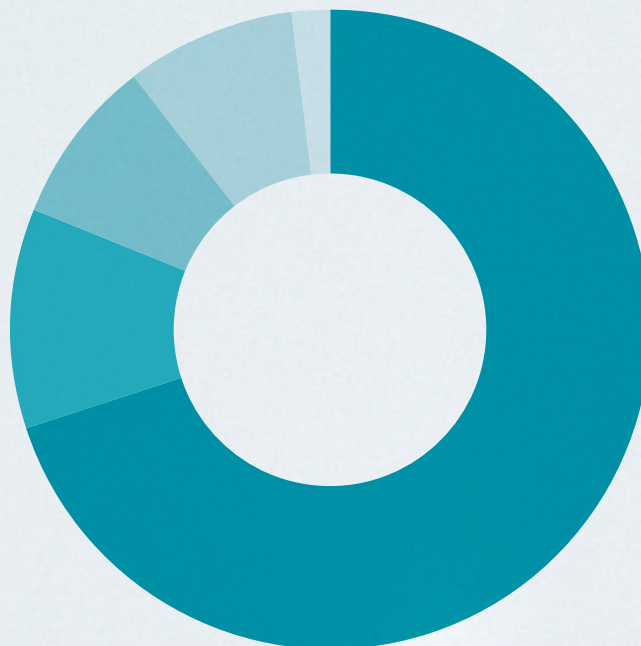
REGISTRERTE ANMELDELSER



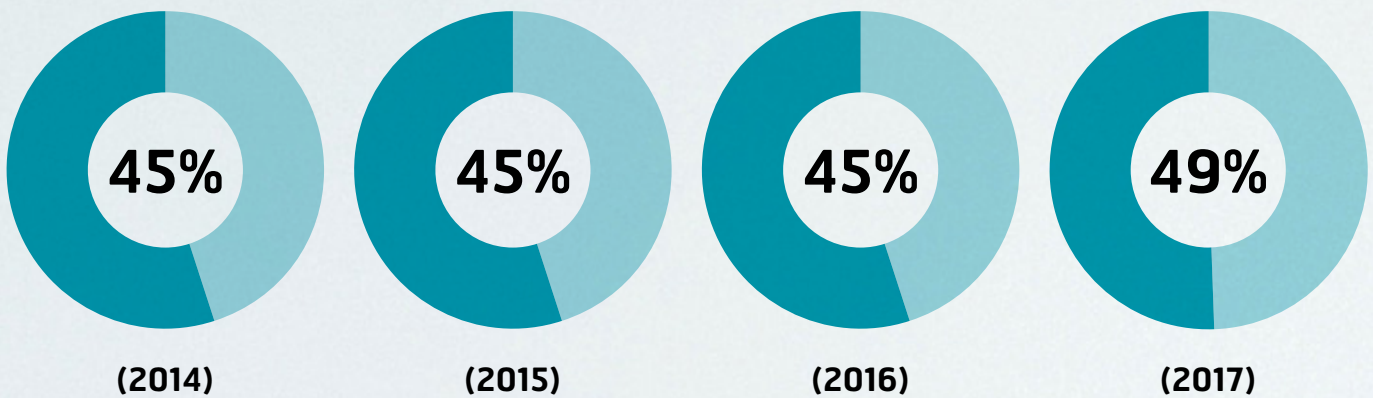
ANMELDERE [KJØNNSFORDELING]



HVEM ER ANMELDERE?



IKKE RIMELIG GRUNN TIL Å ETTERFORSKE [GRAFER VISER ANDEL HENLAGT UTEN ETTERFORSKING]

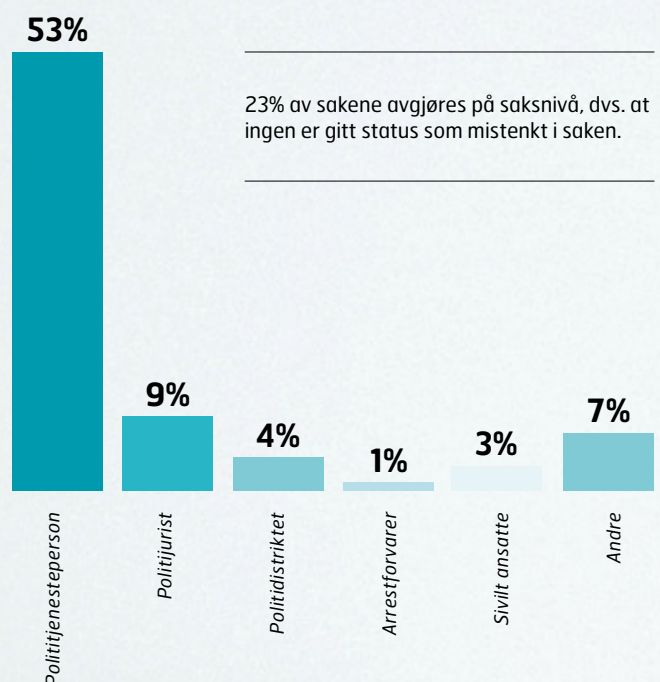


Spørsmålet om det skal iverksettes etterforskning er av skjønsmessig karakter. I følge straffeprosessloven § 224 foretas etterforskning når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold som forfølges av det offentlige. Ved vurderingen av om det er rimelig grunn til å iverksette etterforskning, vil sentrale momenter være sannsynligheten for at det har funnet sted en eller flere straffbare handlinger, hvor alvorlige de eventuelle straffbare handlinger antas å være og en konkret saklighetsvurdering.

Spesialenheten har en lav terskel for å iverksette etterforskning. At Spesialenheten henlegger 49 % av sakene uten etterforskning skyldes blant annet at mange anmeldelser gjelder fullt ut lovlige tjenestehandlinger og at en del anmeldelser er klart usaklige eller helt uten begrunnelse. Spesialenheten mottar også anmeldelser hvor anmelder åpenbart har som motiv å hindre politiets arbeid i en pågående etterforskning. Selv om saken henlegges uten etterforskning, er det som regel gjort en del undersøkelser og det skrives et skriftlig begrunnet vedtak.

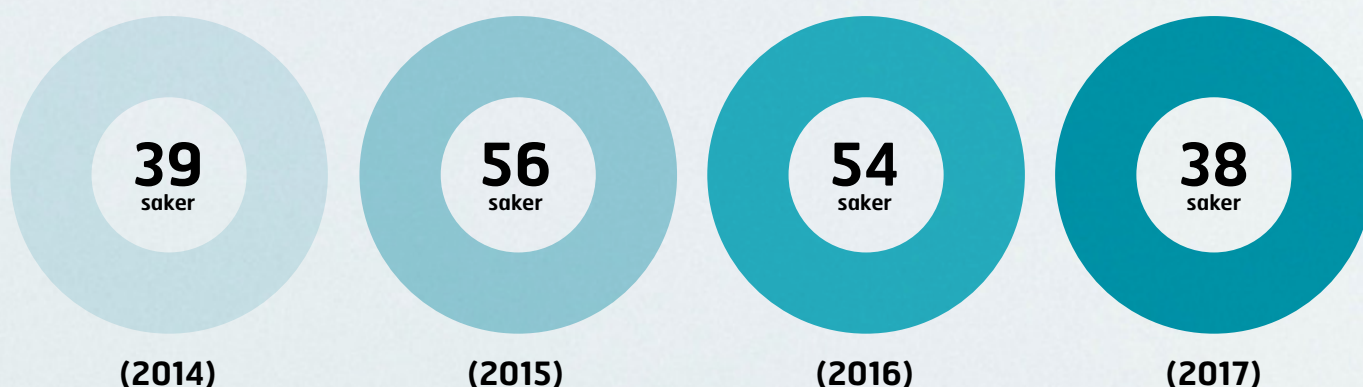
Sammendrag av alle avgjørelser legges ut på Spesialenhetens nettside.

HVEM ER ANMELDT / MISTENKT?



STATISTIKK 2017

ADMINISTRATIVE VURDERINGER [Saker sendt politimester eller sjef for særorgan - les mer på sidene 18-21]



KLAGER TIL RIKSADVOKATEN

175

Riksadvokaten har i 2017 behandlet 175 klager over Spesialenhetens avgjørelser.

172

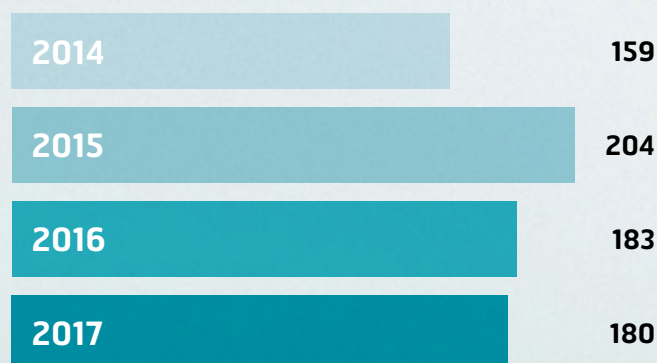
Spesialenhetens vedtak opprettholdes i 172 av sakene. Riksadvokaten har i to saker endret henleggelsesbegrunnelsen og har i en sak beordret ytterligere etterforskning. Saken er ikke ferdig behandlet.

25%

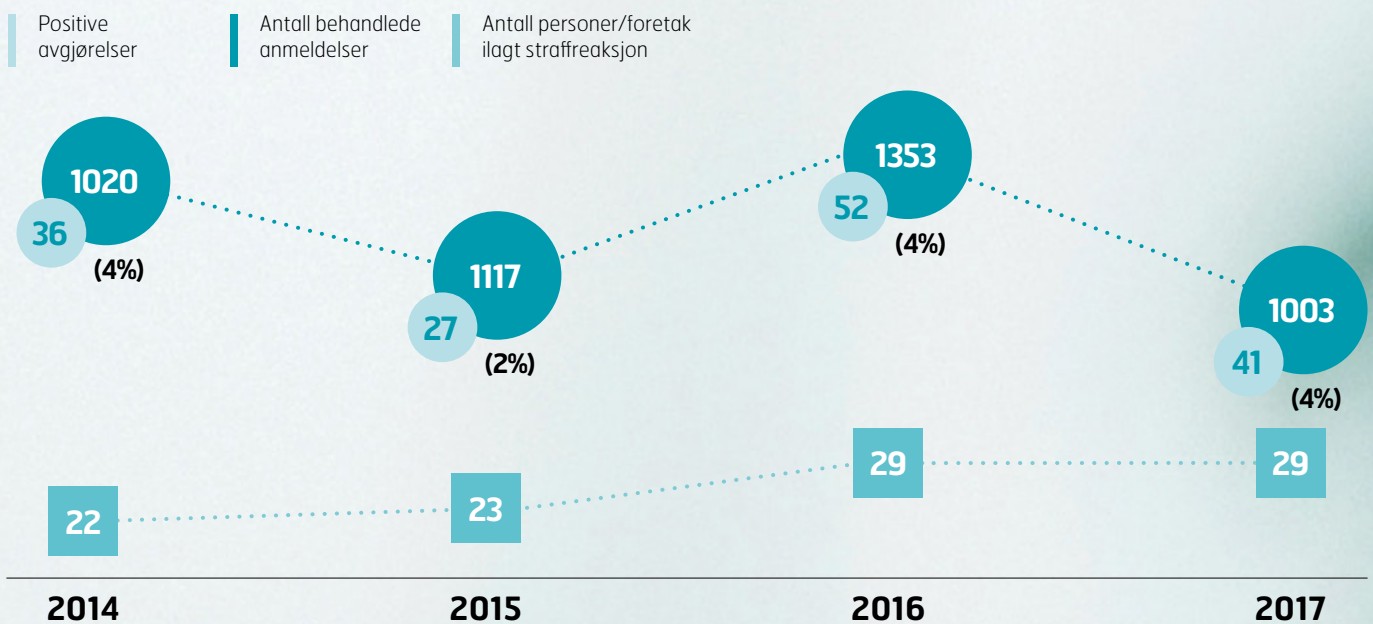
Andelen klager utgjør 25% av påtaleavgjorte saker i 2017.

SAKSBEHANDLINGSTID [dager]

Spesialenhetens mål er at gjennomsnittlig saksbehandlingstid ikke skal overskride 150 dager.



POSITIVE PÅTALEAVGJØRELSE



I 2017 ble det i 41 av 1003 behandlede anmeldelser reagert med forelegg, tiltale eller påtaleunntatelse (4 %). Det var i alt 29 personer som ble ilagt en straffreaksjon. Sakene er nærmere omtalt på side 31-35.

Spesialenheten må som påtalemyndighet avgjøre saker i samsvar med rammer som følger av lovgivning og rettspraksis. Politiet har gjennom lovgivningen vide fullmakter, blant annet til å bruke makt for å gjennomføre tjenesteoppdrag.

Både lovgiver og domstolene har slått fast at politiet skal ha et bredt rom for feilvurderinger før straff kommer til anvendelse på en ellers lovlig tjenestehandling. Straffansvar skal vurderes ut i fra tjenestepersonens oppfatning av situasjonen der og da.



Tekst:
Linda Hoel,
førsteamanuensis,
Politi­høgskolen,
avd. Bodø



Tekst:
Brita Bjørkelo,
førsteamanuensis,
Politi­høgskolen,
Oslo, EVU

KAN DET VÆRE GODT POLITIARBEID

I artikkelen «Kan det være godt politiarbeid?» undersøkte vi et utvalg av det vi har valgt å kalle gråsaker. Dette er saker som Spesialenheten (SE) sendte til politidistriktene for en administrativ vurdering.

Utvalget av saker var basert på at de omhandlet forhold som gikk igjen og som ikke nødvendigvis var straffbare, men som heller ikke nødvendigvis var god praksis. Hovedfunnene var at politilederne hovedsakelig (1) «strammet inn praksis», (2) ga opplæring og påminnelser om det juridiske regelverket, samt at «svaret» på anmodningen syntes å være å finne innenfor strafferetten. Oppsummert kan vi si at funnene våre viste at den initierte erfaringslæringen, basert på SEs anmodninger i hovedsak foregår ved hjelp av «instrumentelle tiltak forankret i strafferetten». Spørsmålet vi stiller oss er om slike tiltak fremmer erfaringslæring som fører til varig og forpliktende endring av praksisutførelsen.

På SEs hjemmeside sidestilles administrativ behandling av gråsonesaker med «erfaringslæring». Samtidig finner vi ikke noen nærmere beskrivelse av hvordan SE ser for seg at erfaringslæring kan, bør eller skal gjennomføres basert på det SE har kommet frem til. Når vi undersøkte hvordan politiledere fortolker og håndterer SEs anmodning om å administrativt vurdere saker hvor deres ansatte er frifunnet for straffeansvar, men hvor etterforskningen har avdekket kritikkverdig praksis, fant vi at lederne går rett på konklusjonen og i mindre

grad ser på selve beskrivelsen av innholdet i vedtaket. SEs mandat er knyttet til det straffettslige. Det kan derfor være naturlig at erfaringslæringen som igangsettes gjøres innenfor en juridisk ramme.

Funnene våre viser at til tross for at politiledere fortolker muligheten for «å se litt på praksis», synes ikke det de faktisk gjør («stramme inn», gi opplæring og påminnelser) å åpne opp for kritiske og undrende spørsmål til hva som kan ligge til grunn for praksisutførelsen, individuelt og kollektivt. Politilederne setter i gang ulike tiltak. Samtidig fremstår virkemidler og arbeidsmåtene som vi fikk innblikk i, ikke å fremme kritisk refleksjon over erfaringen, noe som igjen kan være en av de viktigste forutsetningene for erfaringslæring.

Basert på funnene finner vi at det kan ha utilsiktede konsekvenser for SEs uttrykte ønske om erfaringslæring hvis fortolkningen av anmodningen utelukker en analyse av gjentatte gråsonesaker som går utover de straffettslige kritikkverdige punktene. Erfaringslæring kan være å komme frem til innsikt og erkjennelse om praksis og hva som kan virke inn på denne. Hendelser som utfordrer eller berører oss på en eller annen måte sies å



være godt egnet til å lære av. Erfaringslæring basert på erfaringer som berører kan slik fremme innsikt som igjen kan føre til forandring av rådende verdier og forestillinger som kan ligge til grunn for gjentatte handlinger som hver for seg ikke nødvendigvis er ulovlige, men som heller ikke er «godt politiarbeid».

Våre funn viste at det kan gå lang tid fra en sak er anmeldt til saken er avgjort og en anmodning kommer tilbake til distriktet der gråsonesaken skjedde. Dette kan gjøre at saken ikke nødvendigvis er noe den eller de involverte opplever som utfordrende eller noe de er berørt av. Det kan også være at saken heller ikke oppleves som en sak når den ikke er ulovlig. Det å ta opp gjentatte anmodede gråsonesaker krever mye av politiledere fordi det omhandler atferd, handlinger og praksiser som var anmeldt, men som ikke er straffbare. Det krever juridisk innsikt og mot.

Hvis en skal oppnå erfaringslæring basert på anmodningene fra SE kan våre funn tyde på at det kan hjelpe å i større grad systematisere og etterspørre hvordan politiledere konkret jobber med disse. Vi mener ikke at et rapporterings-system i seg selv vil være nok. Læring defineres ofte som en relativt varig endring av atferd.

Erfaringslæring fordrer at politiledere ivaretar sine ansatte slik at de både kan bli berørt og huske, dette for å åpne opp for å oppleve det som skjedde som en erfaring, samtidig som de skal ivareta sine ansattes juridiske rettigheter, all den tid sakene ikke er ulovlige.

Vi foreslår i artikkelen at erfaringen å bli anmeldt og innholdet i SEs anmodninger kan være fruktbare for refleksjon over politi-ansattes holdninger, etatens kjerneverdier og lovens intensjon. Å åpne opp for samtale og refleksjon over politidistriktets ulike kulturer, myter, forestillinger og verdier knyttet til praksisutøvelse, kan fremme delaktighet og engasjement i organisasjonen. Dette vil være i tråd med politiets medarbeiderplattform. På bakgrunn av dette, bør erfaringslæringen også foregå utenfor strafferettens rammer. For å komme dit bør politiledere stille seg og andre i etaten, spørsmålet «er det godt politiarbeid»? Et slikt spørsmål krever at lederen også stimulerer til læring i form av å undersøke, belyse, løfte frem, stiller spørsmål til og samtaler om andre sider ved tjenesteutøvelsen enn kun det juridiske aspektet.

Gråsonesaker har et læringspotensial hvor man ved å ta tak i spørsmål knyttet til potensielt

utslåttede negative konsekvenser knyttet til politiets arbeidsmetoder, kan styrke muligheten til åpenhet om og kontroll med politiets bruk av fullmakter (Presthus, 2009, Wathne, 2009). Politiet har utfordringer knyttet til å lære av saker hvor polititjenestemenn har vært etterforsket og frifunnet. Like fullt mener vi at disse sakene, nettopp fordi de i sin natur er utfordrende, kan egne seg til erfaringslæring. En slik ledelse krever modige politiledere med juridisk finfølelse da slike saker fordrer at man undersøker og tar opp andre fortolkninger av praksis sammen med den juridiske.

Kilde:

Hoel, L. og Bjørkelo, B. (2017). «Kan det være godt politiarbeid?». En undersøkelse av erfaringslæring i gråsonesaker. Nordisk politiforskning 2017. DOI: 10.18261/issn.1894-8693-2017-02-06

Lenke:

www.idunn.no/nordisk_politiforskning/2017/02/kan_det_vaere_godt_politiarbeid

ADMINISTRATIVE VURDERINGER 2017

SAKER SENDT TIL POLITIMESTER FOR ADMINISTRATIV VURDERING 2017

SØR-ØST POLITIDISTRIKT

Undersøkelser på privat område

Politiet ble anmeldt for ulovlig å ha tatt seg inn på privat område. Anmelder viste til at en politibetjent i sin rapport oppga at han hadde observert brukerutstyr liggende på hans stuebord. I følge anmelder måtte politibetjenten for å kunne observere dette ha tatt seg inn på hans eiendom, sneket seg opp på terrassen og tittet inn gjennom vinduet. Politibetjenten forklarte i avhør hos Spesialenheten at politiet over tid hadde mottatt tips om at anmelder omsatte og brukte narkotika. En natt politibetjenten kjørte patrulje sammen med en kollega, og det for øvrig var lite å gjøre, besluttet de å oppsøke anmelders adresse. De parkerte patruljebilen et stykke unna boligen, gikk gjennom hagen og fram til et stuevindu. Etter å ha tittet inn og observert brukerutstyr, trakk de seg tilbake og skrev senere rapport om sine observasjoner. Politibetjentens vurdering var at undersøkelsene hadde hjemmel i politiinstruksen, jf. § 8-7.

Spesialenheten rettet i sin avgjørelse kritikk mot måten politiet hadde gått fram på og viste i den sammenheng blant annet til EMK art 8 nr.1 om retten til respekt for hjem og privatliv,

og at det forut for observasjonene inn av vinduet forelå et beskjedent mistankegrunnlag. Det var blant annet av den grunn tvilsomt om inngrepet var forholdsmessig. Spesialenheten kom ut i fra en samlet vurdering allikevel ikke til at det var opptrådt så klanderverdig at det var grunnlag for å reagere med straff for tjenestefeil. Saken ble henlagt etter bevisets stilling. Da politibetjenten forklarte at framgangsmåten var vanlig å bruke i politidistriktet, ble saken sendt politimesteren til administrativ vurdering.

Anmelderen klaget over Spesialenhetens avgjørelse og Riksadvokaten drøfter i behandlingen av klagen spørsmålet om politiet i saken hadde hjemmel for å ta seg inn på privat område og titte inn gjennom vinduet. Riksadvokaten legger til grunn at dersom politiet tar seg inn på privat område for å søke etter bevis for at en straffbar handling er begått, må hjemmelen for inngrepet søkes i straffeprosesslovens bestemmelser. Da reglene om husransaking ikke kommer til anvendelse på undersøkelser i friluft, ei heller der undersøkelsen finner sted på privat område, viste Riksadvokaten til straffeprosessloven § 156 (gransking av hus eller annet privat område) og § 202 (undersøkelse i det fri)



som mulige hjemler. Det er etter § 202 tilstrekkelig at undersøkelsen skjer «i etterforskningsøyemed», hvilket innebærer at det må foreligge rimelig grunn til å iverksette etterforskning i henhold til straffeprosessloven § 224. Ut i fra de tips politiet hadde i saken var dette vilkåret etter Riksadvokatens syn oppfylt. Riksadvokaten bemerker i sin vurdering av forholdsmessigheten ved inngrepet at det ikke er uproblematisk at politiet titter inn gjennom vinduet til en privatbolig midt på natten, og skriver: «En slik besiktigelse kan avsløre svært personlige forhold, og vil dessuten være skremmende om den skulle bli oppdaget av husets beboere. Det er dermed ikke gitt at den aktuelle handlemåten var forholdsmessig.». Det følger av § 202 at undersøkelse som foretas uten eiers samtykke som hovedregel skal besluttes av retten eller påtalesmyndigheten. Tjenestemann i politiet kan treffe beslutning dersom det er fare ved opphold. Da det ikke framstod å ha foreligget noe hasteelement knyttet til behovet for undersøkelsene var Riksadvokatens vurdering at undersøkelsene ble gjennomført uten nødvendig beslutning fra kompetent myndighet. Riksadvokaten opprettholdt Spesialenhetens vedtak i saken og sluttet seg til anmodningen om at saken ble gjennomgått administrativt. Om dette

skriver Riksadvokaten: «Foruten spørsmålet om den aktuelle handlemåten overhodet bør benyttes, er det grunn til å gjennomgå forholdet mellom straffeprosessuelle og polisære virkemidler og de tilhørende reglene om beslutningskompetanse.»

VEST POLITIDISTRIKT

Varsling om at spanere hadde fått pålegg om ikke å gripe inn mot personer som var mistenkt for grove narkotikalovbrudd

En medarbeider i politidistriktet varslet om at spanere i distriktet i flere år hadde fått pålegg om ikke å gripe inn mot personer som var mistenkt for grove narkotikalovbrudd. Spesialenheten besluttet etter medieoppslag om varslet å iverksette etterforskning for å avklare om det var gitt generelle føringer eller pålegg i konkrete saker som innebar straffbare tjenestefeil. Det ble ut fra etterforskningsresultatet ansett ubestridt at det var gitt generelle føringer om at antallet nye narkotikasaker til etterforskning skulle begrenses. Den sentrale årsaken til at man ønsket å redusere antallet slike saker, var at kapasiteten på etterforsknings- og påtalesiden var anstrengt. Verken Spesialenheten, eller Riksadvokaten i sammenheng med behandling av klage over Spesialenhetens avgjørelse,

var av den oppfatning at føringene som var gitt var av en karakter som var straffbar. Riksadvokaten skriver i saken følgende om terskelen for bruk av straff: «Det skal svært mye til for at den skjønsmessige balanseringen av ulike lov- og instrukspålagte oppgaver som politiets ledelse må foreta i en slik situasjon skal kunne utløse straffansvar – det være seg for enkeltpersoner eller distriktet som sådan. Riksadvokaten legger til grunn at det ville ha vært aktuelt med et straffansvar dersom det ble gitt en ordre som – enten uttrykkelig eller underforstått – innebar en fullstendig avkriminalisering av en bestemt type alvorlig kriminalitet. Det ville for eksempel ha vært tilfellet dersom det ble besluttet at man ikke skulle gripe inn mot narkotikakriminalitet uansett styrken i mistankegrunnlaget og forholdets grovhet. Ut fra sakens bevis – som må vurderes med utgangspunkt i det strafferettslige bevisgrunnlaget – foreligger det ikke holdepunkter for at det er gitt slike føringer...».

Spesialenheten og Riksadvokaten fant heller ikke at det ved behandlingen av enkeltsaker som var omtalt i varslet var opptrådt på et vis som kunne være straffbar. Saken ble av Spesialenheten sendt til politidistriktet for

Forts.

ADMINISTRATIVE VURDERINGER 2017

administrativ vurdering. Spesialenheten fant blant annet grunn til å reise spørsmål om den interne kommunikasjonen om behovet for prioriteringer hadde vært god nok, herunder om det hadde vært tilstrekkelig å basere seg på dialog og muntlige styringssignaler.

MØRE OG ROMSDAL POLITIDISTRIKT **Maktbruk som medførte brudd i overarmsben.**

Spesialenheten ble av politidistriktet varslet om at en kvinne, som var 18 år på tidspunktet for hendelsen, hadde fått et brudd i venstre overarm i sammenheng med at hun ble innbragt av politiet. Kvinnen ble tatt hånd om av politiet fordi hun var beruset og forstyrret offentlig ro og orden. Spesialenheten la ut fra etterforskningsresultatet til grunn at bruddet i kvinnens overarm oppstod etter at hun var tatt inn i cellerommet på politibilen, lagt ned på magen, og skulle påføres håndjern. Kvinnen var utagerende, sparket rundt seg og var nær ved å treffe en av tjenestepersonene i hodet. Beslutningen om å påføre henne håndjern fremstod derfor ikke som unødvendig og uforholdsmessig. Samtidig som kvinnen kjempet i mot, tok en polititjenesteperson tak i hennes venstre arm og presset den bort til hennes høyre arm. Polititjenestepersonen

hørte da at det knakk i armen. Bruddet i kvinnens arm ble av medisinsk sakkyndig vurdert som et spiralbrudd, som kan ha oppstått som følge av at armen ble vridd, samtidig som det var muskulær motstand. Det kreves bruk av kraft både fra den skadde og av skadevolder for at et slikt brudd skal oppstå. Den sakkyndige sammenlignet bruddet med eksempler på overarmsbrudd i sammenheng med deltakelse i håndbak.

Spesialenheten fant det ikke bevist utenfor rimelig tvil at bruken av makt i situasjonen var uforholdsmessig og straffbar. Politiets framgangsmåte ble ikke vurdert å avvike klart fra alminnelig arrestasjonsteknikk ved umedgjørlig håndjernspåsett. Spesialenheten henla saken mot tjenestepersonen som tok tak i kvinnens venstre arm etter bevisets stilling. Saken ble sendt til administrativ vurdering med henblikk på mulig erfaringslæring innenfor faget arrestasjonsteknikk. Kvinnen veide 45 kg og var 157 cm høy.

VEST POLITIDISTRIKT **Behandling og oppbevaring av beslag – 5 kg amfetaminsulfat**

Politidistriktet ble varslet av en turgåer om at han i et skogsområde hadde funnet en

sekk inneholdende en plastbeholder med flere plastinnpakninger. En tjenesteperson fikk i oppdrag å reise ut til funnstedet. Tjenestepersonen bragte sekken inn til politistasjonen og plasserte den på et rom for midlertidig oppbevaring av beslag. Da sekken ble åpnet først ca. ett år senere, ble det konstatert at den inneholdt nærmere 5 kg amfetaminsulfat. Spesialenheten ble varslet om sekken og mente det var rimelig grunn til å undersøke om det var begått en straffbar tjenestefeil. Tjenestepersonen som bragte sekken inn til politistasjonen forklarte at han ikke hadde hatt noen tanke om at sekken kunne inneholde narkotika. Hans tjenestesett den dagen sekken ble funnet var hektisk, med flere krevende oppdrag. Sekken ble ikke merket og ble passert på beslagsrommet uten at det ble skrevet rapport. I oppdragsloggen var notert at tjenestepersonen skulle skrive rapport dersom det var narkotika eller lignende i sekken. Det var i den perioden sekken sto på beslagsrommet flere som kjente til den, heriblant leder med ansvar for beslagsrom og sivilt personell med oppgaver knyttet til daglig oppfølging av beslag. Blant annet på grunn av pågående omorganisering og stort arbeidspress for leder var inspeksjoner av beslagsrom i den aktuelle perioden ikke

gjennomført i samsvar med instruks. Tjenestepersonen som plasserte sekken på beslagsrommet hadde ikke overholdt rutiner for håndtering av beslag eller hittegods. Han hadde ikke sørget for dokumentasjonen knyttet til funnet eller merket sekken, og hadde etter Spesialenhetens vurdering begått en tjenestefeil. Ut fra en samlet vurdering ble feilen ikke ansett å være grov og straffbar. Det ble her lagt vekt på at det var opplysninger om funnet av sekken i vaktjournalen, at sekken var plassert på egnet sted hvor den lett kunne følges opp av andre, og at tjenestepersonen hadde varslet sin leder om funnet. Spesialenheten kom heller ikke til at det var grunnlag for å straffe leder som ikke hadde gjennomført instruksfestede inspeksjoner av beslagsrom for grovt å ha brutt en tjenesteplikt. Leder hadde ingen holdepunkter for at sekken kunne inneholde en betydelig mengde narkotika. Lederen var i deler av den perioden sekken stod på beslagsrommet delvis fritatt for sitt lederansvar for å kunne delta i etterforskningen av en alvorlig straffesak. Vitner i saken oppga at det i sammenheng med leders fravær/andre oppgaver hadde vært noe uklart hvem som hadde ansvar for beslagene. Spesialenheten vurderte om det i saken kunne være grunnlag for foretaksstraff og

framhevet at en korrekt behandling av beslag og hittede gjenstander er viktig for kvaliteten i straffesaksbehandlingen, hensynet til sakens parter og den som kan ha tapt en gjenstand. Det forhold at politiet over lang tid hadde hatt kunnskap om sekken og dens plassering, og at man til tross for gjentatte interne påminnelser sviktet med hensyn til å utføre det enkle oppdraget det var å klarlegge innholdet i den, ble ansett egnet til å svekke publikums tillit til at politiet behandler beslag og hittede gjenstander på forsvarlig vis. Spesialenheten konkluderte under noe tvil med at det ikke burde reageres med foretaksstraff. Det ble blant annet lagt vekt på at politidistriktet hadde instruks og rutiner for behandling av beslag som var hensiktsmessige, og som de ansatte hadde kunnskap om. Svikten i dette tilfellet framstod særlig å skyldes mangelfull etterlevelse fra ansatte. Saken ble sendt til administrativ vurdering.

PÅ OPPDRAG FRA EUROPA- RÅDET I GEORGIA

I juni 2017 holdt en jurist og en etterforsker fra Spesialenheten et to dagers treningsseminar for 22 representanter fra georgisk påtalemyndighet.





Seminaret ble gjennomført etter ønske fra Europarådet. Tema for seminaret var etterforskning av politi med fokus på saker som gjelder «ill-treatment and torture». Spesialenheten måtte forut for gjennomføringen utarbeide en plan for godkjenning av Europarådet.

Spesialenheten brukte i undervisningen konkrete saker fra egen portefølje, heriblant en sak som har vært klaget inn for menneskerettsdomstolen i Strasbourg. Seminardeltakerne ble delt inn i grupper og ble trinnvis gjort kjent med faktum i saken. De besvarte spørsmål om hvordan de ville etterforsket saken utfra det faktum de ble gjort kjent med. Etter at gruppene hadde presentert sine forslag, ble de gjort kjent med hvordan Spesialenheten hadde gått frem.

Spørsmål som ble drøftet var:

- Hvordan identifisere saker som vedrører maktmisbruk fra politiets side?
- Hvordan samle inn og dokumentere relevante data/hvordan sikre bevis?
- Hvordan gjennomføre effektive etterforskinger?
- Hvordan behandle og avhøre fornærmede, vitner og anklagede personer?

Gruppene fikk også i oppgave å forberede en sak for rettsbehandling.

Deltakerne ga etter seminaret uttrykk for at de var fornøyd med innhold og gjennomføring, og trakk særlig fram den gode virkningen av at etterforsker og jurist opptrådte i fellesskap.

NORDISK SAMARBEIDS- MØTE

Spesialenheten for politisaker var i september 2017 i Oslo vertskap for møte mellom virksomheter i Norden som blant annet har som oppgave å etterforske saker som gjelder spørsmålet om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i tjenesten.

Møtet samlet ledere og etterforskere fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Hovedtema for møtet var erfaringsutveksling. Alle virksomheter holdt innlegg om hendelser og konkrete saker som ble ansett å være av felles interesse. Det ble også orientert om ny lovgivning, utredninger og endringer i organisering eller arbeidsmetodikk. I møtet var det enighet om at det bør gjøres et forsøk på å utarbeide sammenlignende statistikk for behandlingen av anmeldelser mot politi og påtalemyndighet i de nordiske land. Det er klare fellestrekk i behandlingen av saker. Dette gjelder blant annet en høy andel henleggelse. Den svenske virksomheten påtok seg ansvaret for å koordinere dette arbeidet. Det var også enighet om å legge til rette for mer direkte erfaringsutveksling på ulike nivåer.

Spesialenheten mottok allerede i desember 2017 besøk av en gruppe etterforskere fra Avdelningen för Särskilda utredningar (Sverige). Formålet med dette besøket var å utveksle erfaringer fra arbeid med stor sak. To medarbeidere i Spesialenheten besøkte i 2017 Riksåklagarämbetet i Finland. Tema for dette besøket var behandling av saker som gjelder grov korrupsjon i politiet. Den uafhængige politiklagemyndighed (Danmark)

vil i 2018 invitere til et nytt samarbeidsmøte i Aarhus.

Som et resultat av tidligere møter er det utarbeidet en kort felles presentasjon av de nordiske lands virksomheter, med opplysninger om organisering, ansvarsområde mv. Dokumentet er lagt ut på Spesialenhetens hjemmeside.







SAKER I DOMSTOLEN 2017

OSLO TINGRETT

En pensjonert polititjenesteperson ble 6. februar 2016 etter ordre fra Riksadvokaten tiltalt for medvirkning til innførsel eller forsøk på innførsel av et meget betydelig kvantum narkotika, jf. straffeloven (1902) § 162 første ledd, jf. tredje ledd, jf. femte ledd. Etter Riksadvokatens ordre ble polititjenestepersonen også tiltalt for grov korrupsjon, jf. straffeloven (1902) § 276 b, jf. § 276 a første ledd bokstav b.

Tiltalen for korrupsjon gjelder at han i anledning av sin stilling som polititjenestemann skal ha mottatt penger og andre økonomiske fordeler fra en medtiltalt til en samlet verdi av minst 2,1 millioner kroner.

Hovedforhandling i saken ble gjennomført i Oslo tingrett i tiden januar – mai 2017. Oslo tingrett avsa 18. september 2017 dom. Den pensjonerte polititjenestepersonen ble i tingretten dømt til straff av fengsel i 21 år og til å tåle inndragning av 667 800 kroner. Den medtiltalte ble dømt til straff av fengsel i 15 år og til å tåle inndragning av 825 millioner kroner. Dommen er anket over og ankeforhandling er berammet i Borgarting lagmannsrett i august 2018.

HAUGALAND TINGRETT OG GULATING LAGMANSRETT

En polititjenesteperson ble 4. april 2016 tiltalt av Spesialenheten for ved to tilfeller å ha skaffet seg seksuell omgang ved misbruk av stilling, jf. straffeloven (1902) § 193, og overtredelser av straffeloven (1902) § 201 bokstav b) og § 324. Tiltalte kom gjennom sitt arbeid i kontakt med kvinner som befant seg i en sårbar situasjon. Da den ene kvinnen innga en anmeldelse ved politistasjonen kom tiltalte med seksuelle hentydninger og fulgte opp med en rekke sms-er med ønske om å komme på besøk. Da han påfølgende dag oppsøkte kvinnen i hennes bolig hadde han seksuell omgang med henne. Den andre kvinnen var i Norge for å hente urnen til sin nylig avdøde ektefelle da tiltalte gjennom tjenesten kom i kontakt med henne.

Hovedforhandlingen i tingretten ble holdt i januar 2017. Polititjenestepersonen ble i Haugaland tingretts dom av 13. januar 2017 dømt i samsvar med tiltalebeslutningen til straff av fengsel i ni måneder, og til å betale oppreisningserstatning til den ene kvinnen med kr. 50 000. Han ble samtidig dømt til tap av stillingen i politiet og tap av retten til for framtiden å inneha stilling i politiet. Han anket

over tingrettens dom, og ankeforhandling ble holdt i Gulating lagmannsrett i juni 2017. Gulating lagmannsrett avsa 30. juni 2017 dom i saken. Domfelte ble i lagmannsretten frifunnet for tiltalepostene som gjaldt overtredelser av straffeloven § 201 bokstav b) og § 324. Lagmannsrettens domsslutning er for øvrig lik tingrettens, med straff av fengsel i ni måneder, oppreisningserstatning og tap av stilling. Dommen er rettskraftig.

SØR-GUDBRANDSDAL TINGRETT

En polititjenesteperson ble 13. oktober 2016 tiltalt av Spesialenheten for fartsovertredelse, jf. vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 5, for i tjenesten å ha kjørt med en gjennomsnittshastighet på 135 km/t over en strekning på 4395 meter. Høyeste tillatte hastighet på strekningen var 80 km/t. Tiltalte påsto seg under hovedforhandlingen frifunnet med henvisning til at han hadde bestemt seg for å måle hastigheten på politibilen som kjørte bak ham. Han bestred også at han hadde kjørt så fort som oppgitt i tiltalen. Sør-Gudbrandsdal tingrett festet ikke lit til tiltaltes forklaring og avsa 20. februar 2017 dom hvor straffen ble satt til samsfunnsstraff i 36 timer, subsidiært 18 dager fengsel, og med gjennomføringstid 90 dager. Han ble

Forts.

SAKER I DOMSTOLEN 2017

fradømt førerretten i fem måneder og dømt til å betale saksomkostninger med kr. 5 000. Polititjenestepersonen anket over dommen.

Anken ble av Eidsivating lagmannsrett nektet fremmet. Ankenektelsen ble begjært omgjort av Høyesterett, som forkastet anken. Dommen er rettskraftig.

ALSTADHAUG TINGRETT OG HÅLOGALAND LAGMANNSRETT

En polititjenesteperson ble 20. januar 2017 tiltalt for en natt ca. kl. 23.57 å ha kjørt gjennom en tunnel med en hastighet av 133 km/t, til tross for at høyeste tillatte hastighet på stedet er 80 km/t. Polititjenestepersonen ble ved Alstadhaug tingretts dom av 15. mars 2017 dømt til 36 timer samfunnsstraff, til tap av førerretten i 8 måneder og til å betale kr. 3 000 i saksomkostninger. Han anket over dommen, og Hålogaland lagmannsrett avsa 1. november 2017 dom med samme domsslutning, dog med den endring at saksomkostninger ble økt til kr. 6 000. Polititjenestepersonen anket til Høyesterett, som ikke tillot anken fremmet. En noe mer utfyllende redegjørelse for saken finnes i oversikten over positive påtaleavgjørelser 2017. Se denne rapporten side 31-35.

BORGARTING LAGMANNSRETT OG HØYESTERETT

En politijurist ble 1. desember 2015 etter ordre fra Riksadvokaten ilagt et forelegg på kr. 10 000 for overtredelse av straffeloven § 325 første ledd nr. 1 om grov uforstand i tjenesten. Politijuristen besluttet at en person skulle pågripes i medhold av straffeprosessloven § 175, jf. § 171 til tross for at det ikke forelå rettslig grunnlag for et slikt tvangsmiddel. Riksadvokaten viste i premisene for vedtaket om bot til at det ikke foreligger fare for forspillelse av bevis fordi en person nekter å forklare seg for politiet. Forelegget ble ikke vedtatt og hovedforhandling ble holdt i Sarpsborg tingrett i august 2016. Politijuristen ble i tingretten dømt til å betale en bot på kr. 1 000. Politijuristen anket over tingrettens lovanvendelse og Riksadvokaten motanket. Borgarting lagmannsrett avsa 28. mars 2017 frifinnende dom i saken. Riksadvokaten anket til Høyesterett over lagmannsrettens lovanvendelse og saksbehandling, og lovanvendelsesanken ble henvist til behandling.

Høyesterett opphevet 4. september 2017 lagmannsretten dom. Politijuristen har etter det trukket sin anke over Sarpsborg tingretts dom, med den følge at påtalemyndighetens

motanke bortfaller og at Sarpsborg tingretts dom er rettskraftig. Saken har i alle instanser vært aktorert av en av statsadvokatene ved Riksadvokatembetet.

SANDEFJORD TINGRETT

En polititjenesteperson ble etter ordre fra Riksadvokaten 17. november 2016 ilagt forelegg på kr. 15 000 for overtredelse av straffeloven (1902) § 288, første ledd, straffeloven (1902) § 325 nr. 1, og vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Polititjenestepersonen kjørte uniformert patruljebil da han ble oppmerksom på en motorsykel med fører og passasjer. Kjennemerket på motorsykkelen var ikke synlig og polititjenestepersonen bestemte seg for å stanse føreren for kontroll. Det ble gitt tegn om stans ved bruk av blålys.

Føreren av motorsykkelen bremsset ned på vegskulderen og passasjeren hoppet av. Da polititjenestepersonen oppfattet at føreren av motorsykkelen forsøkte å unndra seg kontrollen ved å løpe i gang igjen motorsykkelen for start, valgte polititjenestepersonen å stanse ham ved å kjøre patruljebilen inn i motorsykkelens venstre side. Sykkelen veltet ut på siden av veien,

føreren falt av og fikk et brudd i venstre ben ved sammenstøtet med bilen.

Forelegget ble ikke vedtatt og hovedforhandling ble holdt i Sandefjord tingrett. Tingretten avsa 31. mai 2017 frifinnende dom. Dommen er ikke anket over og er rettskraftig. Saken ble aktorert av en av statsadvokatene ved Riksadvokatembetet.

NEDRE ROMERIKE TINGRETT

En polititjenesteperson ble 31. januar 2017 tiltalt for en natt ca. kl. 23.20 å ha kjørt på E6 nordover ut av Oslo med en hastighet av 135 km/t til tross for at høyeste tillatte hastighet på strekningen var 80 km/t, jf. vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Polititjenestepersonen kjørte et politikjøretøy som ikke var uniformert da hans hastighet ble målt av en UP-patrolje, som stanset ham da

han hadde svingt av fra E6 og kjørte i retning av sin bostedsadresse. Polititjenestepersonen ble ved Nedre Romerike tingretts dom av 11. september 2017 frifunnet.

Spesialenheten har anket over dommen og Eidsivating lagmannsrett har henvist anken til ankeforhandling. Ankeforhandlingen er berammet i mars 2018. En noe mer utfyllende redegjørelse for saken finnes i oversikten over positive påtaleavgjørelser 2017. Se denne rapporten side 31-35.

SARPSBORG TINGRETT

En polititjenesteperson ble 1. juni 2017 tiltalt for grovt underslag, jf. straffeloven § 325, jf. § 324, for ulovlig å ha ervervet narkotika, jf. straffeloven § 231 første ledd, for ulovlig bruk av narkotika, jf. legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd og for å ha ført

motorvogn under påvirkning av berusende eller bedøvende middel, jf. vegtrafikkloven § 31 første ledd mv. Polititjenestepersonen ble ved Sarpsborg tingretts dom av 19. september 2017 dømt til straff av fengsel i 24 dager og til å betale en bot på kr. 20 000. Han ble også idømt tap av førerrett. Dommen er rettskraftig. Polititjenestepersonen var da saken ble pådømt i tingretten ikke lenger ansatt i politiet.

En noe mer utfyllende redegjørelse for saken finnes i oversikten over positive påtaleavgjørelser 2017. Se denne rapporten side 31-35.





POSITIVE PÅTALE- AVGJØRELSER

I 2017 ble det i 41 av 1003 behandlede anmeldelser reagert med forelegg, tiltaler eller påtaleunntatelser. Det var i alt 29 personer (ingen foretak) som ble ilagt en straffereaksjon.

TILTALER

Fartsovertredelse

En polititjenesteperson ble 20. januar 2017 tiltalt for en natt ca. kl. 23.57 å ha kjørt gjennom en tunell med en hastighet av 133 km/t, til tross for at høyeste tillatte hastighet på stedet er 80 km/t. Fartsmålingen ble foretatt av en UP-patrulje. Tjenestepersonen oppga som årsak til fartsovertredelsen at han og hans makker hadde stanset ved en bensinstasjon for å fylle drivstoff og kjøpe mat da de observerte en bil som så ut som den tidligere hadde vært benyttet som ambulanse. Da bilen hadde svingt ut fra bensinstasjonen bestemte polititjenestepersonen seg for å kontrollere bilen. Han tok seg før de kjørte avgårde tid til å vente på maten han hadde bestilt. Polititjenestepersonen varslet ikke sin makker om at han ønsket å kontrollere bilen og økte først ca. 20 km etter at de hadde kjørt ut fra bensinstasjonen hastigheten slik at han ikke overholdt gjeldende fartsbestemmelser. De var da på vei inn i en tunell med god sikt og føreforhold, og han hadde ennå ikke fått øye på bilen han ønsket å kontrollere. Bilen hadde han ikke hatt noen observasjon av etter at den kjørte ut fra bensinstasjonen. UP-patruljen som stanset politibilen kontaktet før stans

politiets operasjonssentral og forhørte seg om patruljen hadde grunn til å bryte fartsgrensen, hvilket operasjonssentralen oppga ikke å være kjent med. Spesialenhetens vurdering var at det i situasjonen ikke forelå tungtveiende og presserende grunner til å fravike trafikreglene og at den konkrete fartsovertredelsen ikke lovlig kunne skje i medhold av trafikreglene § 2 nr. 4. Polititjenestepersonen ble ved Alstadhaug tingretts dom av 15. mars 2017 dømt til 36 timer samfunnsstraff, til tap av førerretten i 8 måneder og til å betale kr. 3 000 i saksomkostninger. Han anket over dommen, og Hålogaland lagmannsrett avsa 1. november 2017 dom med samme domsslutning, dog med den endring at saksomkostninger ble økt til kr. 6 000. Polititjenestepersonen anket til Høyesterett, som ikke tillot anken fremmet.

Fartsovertredelse

En polititjenesteperson ble 31. januar 2017 tiltalt for en natt ca. kl. 23.20 å ha kjørt på E6 nordover ut av Oslo med en hastighet av 135 km/t til tross for at høyeste tillatte hastighet på strekningen var 80 km/t, jf. vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Polititjenestepersonen kjørte et politikjøretøy som ikke var uniformert da hans hastighet ble målt av en UP-patrulje, som stanset ham da han hadde svingt av fra

Forts.

POSITIVE PÅTALE- AVGJØRELSE

E6 og kjørte i retning av sin bostedsadresse. I kontakten med UP-patruljen på stedet erkjente han straffeskyld, var villig til å vedta en bot for forholdet og samtykket i førerkortbeslag. Polititjenestepersonen oppga senere at han da fartsmålingen fant sted hadde fulgt etter en bil som politiet var interessert i, og at han derfor i henhold til trafikreglene § 2 nr. 4 lovlig kunne fravike gjeldende fartsbestemmelse. Han lyktes aldri med å innhente bilen. Spesialenheten har i sin vurdering av saken lagt til grunn at polititjenestepersonens forklaring om at han etter å ha avsluttet sin tjeneste i Oslo observerte en bil som politiet hadde interesse av, og som han derfor opptok forfølgning av, er konstruert for å slippe straff. Polititjenestepersonen ble ved Nedre Romerike tingretts dom av 11. september 2017 frifunnet. Spesialenheten har anket over dommen og Eidsivating lagmannsrett har henvist anken til ankeforhandling. Ankeforhandlingen er berammet 22. mars 2018.

Underslag av narkotika, kjøring i ruspåvirket tilstand mv.

En polititjenesteperson ble 1. juni 2017 tiltalt for grovt underslag, jf. straffeloven § 325, jf. § 324, for ulovlig å ha ervervet narkotika, jf. straffeloven § 231 første ledd, for ulovlig

bruk av narkotika, jf. legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd og for å ha ført motorvogn under påvirkning av berusende eller bedøvende middel, jf. vegtrafikkloven § 31 første ledd mv. Polititjenestepersonen fikk på sin arbeidsplass i oppdrag å analysere et beslag av tabletter som ikke finnes på det norske markedet. Han undersøkte ca. 30 tabletter og inntok senere selv hele eller deler av denne tablettmengden. Polititjenestepersonen var dagen etter at han fikk i oppdrag å analysere beslaget fraværende fra arbeidet. Da han påfølgende morgen kjørte en av politiets tjenestebiler var han påvirket av virkestoffet i tablettene, fenazepam. Analyse foretatt etter utvidet prøve viste en ruspåvirkning som kan sammenlignes med en alkoholrus på 1,5 promille. Polititjenestepersonen ble ved Sarpsborg tingretts dom av 19. september 2017 dømt til straff av fengsel i 24 dager og til å betale en bot på kr. 20 000 Han ble også idømt tap av førerrett. Dommen er rettskraftig. Polititjenestepersonen var da saken ble pådømt i tingretten ikke lenger ansatt i politiet.

Påvirkning av aktør i rettsvesenet

En polititjenesteperson ble 2. november 2017 tiltalt for ved rettsstridig atferd overfor en aktør i rettsvesenet å ha opptrådt slik at det

er egnet til å påvirke en aktør til å foreta eller unnlate en handling i forbindelse med en straffesak, jf. straffeloven § 157 første ledd a). Polititjenestepersonen sendte to tekstmeldinger til en person som hadde skutt en ulv. Personen skulle dagen etter forklare seg om hendelsen i avhør hos politiet. I tekstmeldingene ga tjenestepersonen blant annet råd om hvordan personen burde forklare seg, slik at det ble lettere for politijuristen å henlegge saken. Namdal tingrett avsa 17. januar 2018 frifinnende dom i saken. Rettens flertall (lekdommerne) mente at lovens vilkår om at det skal være opptrådt rettsstridig ikke er oppfylt og viste til at polititjenestepersonen ikke hadde annen hensikt med tekstmeldingene enn å sikre at et relevant, selvopplevd og korrekt faktum kom fram i politiavhøret. Rettens mindretall (fagdommeren) mente tekstmeldingene var egnet til å påvirke forklaringen fra personen som hadde skutt ulven, at polititjenestepersonen hadde opptrådt rettsstridig, og at opptreden var av en karakter som bør straffes. Spesialenheten har anket over tingrettens dom.

Mangelfull protokollføring og legemsfornærmelse

En pensjonert polititjenesteperson ble

23. november 2017 tiltalt for å ha lagt skjul på sannheten i protokoll, jf. straffeloven (1902) § 120 og for legemsfornærmelser, jf. straffeloven (1902) § 228 første ledd og straffeloven (2005) § 271. Tjenestepersonen hadde i sin stilling i politiet blant annet som oppgave å iverksette tiltak for å beskytte en trusselutsatt kvinne. Han unnlot å loggføre deler av kontakten med kvinnen og han tok henne da de møttes gjentatte ganger på lår, rumpe, mage og rygg, selv om kvinnen sa at hun ikke ønsket å bli tatt på. Den trusselutsatte kvinnens bistandsadvokat klaget over Spesialenhetens påtaleavgjørelse i saken og anførte at det også skulle ha vært vurdert tatt ut tiltale for overtredelser av straffeloven (1902) § 123, § 193, § 193, jf. § 49, § 390a og § 266. Klagen ble på disse punktene ikke tatt til følge, men Riksadvokaten kom ved behandling av klagen til at tiltalen måtte utvides til å omfatte overtredelse av straffeloven § 325 nr. 1 om grov uforstand i tjenesten. Grunnlaget gjelder her innholdet i tekstmeldinger som den pensjonerte polititjenestemannen hadde sendt til kvinnen. Ankebehandling er berammet 5. mars 2018.

Brudd på taushetsplikt og søk i politiets registre uten tjenestemessig behov

En polititjenesteperson ble 13. desember 2017 tiltalt for grovt å ha brutt sin tjenesteplikt, jf. straffeloven § 171, for i tiden fra desember 2015 til august 2016 til sammen 70 ganger å ha søkt etter opplysninger i politiets registre uten at han hadde tjenestemessig behov, jf. politiregisterloven § 21. 28 av søkene var foretatt da han var på besøk hos en venn og ved pålogging fra vennens PC. Han lot vennen få tilgang til opplysningene. Vennen fotograferte også et politifoto av en mistenkt person. For å ha gitt vennen tilgang til denne informasjonen ble polititjenestepersonen tiltalt for brudd på taushetsplikt, jf. straffeloven § 209. Hovedforhandling er foreløpig ikke berammet.

FORELEGG

Uforsiktig omgang med skytevåpen

En polititjenesteperson ble 13. desember 2017 ilagt et forelegg på kr. 10 000 for å ha brukt skytevåpen på en uforsiktig måte som var egnet til å volde fare for andres liv eller helse, jf. straffeloven § 188. Polititjenestepersonen hadde i sammenheng med oppstart av tjenesten klargjort sin MP5. Han hadde mens han stod inne på våpenrommet satt ladearmen i bakre stilling, og forsikret seg om at sikringen var påsatt. Deretter satte han inn magasinet. Da han fikk melding om at han ikke ville ha behov for MP5 i tjenesten, slapp han ladearmen fram uten å fjerne magasinet. Han tok av sikringen og vendte våpenet i det han mente var sikker retning, og trakk av. Skuddet som ble avfyrt gikk gjennom ytterlaget på en støttestender og ned i et betonggulv. Derfra gikk skuddet gjennom en vegg og en korridor, før det stanset i veggen på den andre siden av korridoren. Polititjenestepersonen oppga i sin forklaring til Spesialenheten at han glemte at magasinet stod i våpenet da han slapp ladearmen fram. Forelegget er vedtatt.

Brudd på taushetsplikt og tjenestefeil

En polititjenesteperson ble 24. januar ilagt et forelegg på kr. 12 000 for brudd på taushetsplikt, jf. straffeloven § 209, og tjenestefeil, jf. straffeloven § 171. Tjenestepersonen oppga til et familiemedlem, «vi har tatt tre bolere» e.l. Da familiemedlemmet spurte om det var tre personer som han navnga, fikk han et svar fra polititjenestepersonen som ble oppfattet som en bekreftelse. Polititjenestepersonen søkte også etter opplysninger om to av de navngitte personene i politiets registre uten at han hadde tjenestemessig behov, jf. politiregisterloven § 21. Forelegget er vedtatt.

En sivilt ansatt person i politiet (A) ble 14. mars 2017 ilagt et forelegg på kr. 12 000 for brudd på taushetsplikt, jf. straffeloven § 209, og tjenestefeil, jf. straffeloven § 171 og straffeloven (1902) § 324. A hadde uten tjenestemessig be-

hov søkt i politiets registre. As venns ektefelle var involvert i en konflikt om rett til samvær med barn. I sammenheng med denne konflikten framla denne ektefellens advokat utskrifter fra strafferegisteret som inneholdt opplysninger om motparten. Spesialenheten anså det blant annet med bakgrunn i loggopplysninger om søk utført av A bevist at A hadde utlevert utskriftene til sin venn. Forelegget er vedtatt.

Tjenestefeil

En polititjenesteperson ble 9. august 2017 ilagt et forelegg på kr. 10 000 for grovt uaktsom tjenestefeil, jf. straffeloven § 172, jf. § 171. Polititjenestepersonen opprettet anmeldelse mot en person som han mente det burde ransakes hos. Han ba en politijurist fremme begjæring om ransaking for retten, og la inn en oppfølging i politiets saksbehandlingssystem BL om at tingrettens beslutning, når den forelå, skulle sendes ham for effektivering. Da han mottok tingrettens beslutning unnlot han å lese hele beslutningen, og ransaket på adressen, selv om det gikk fram av beslutningen at tingretten ikke hadde funnet at vilkårene for ransaking var oppfylt og at begjæringen fra politiet ikke var tatt til følge. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson ble 3. november 2017 ilagt et forelegg på kr. 7 000 for tjenestefeil, jf. straffeloven § 171. Polititjenestepersonen fremviste for en vektor, i det han sent på natten skulle stige inn på en bane i rutetrafikk, sitt tjenestebevis i politiet for å kunne slippe å betale for billett. Polititjenestepersonen opptrådte på sin fritid og var påvirket av alkohol. Forelegget er vedtatt.

Overtredelser av vegtrafikkloven

En polititjenesteperson (bilfører) ble 23. januar 2017 ilagt et forelegg på kr. 8 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Bilføreren holdt for stor fart etter føreforholdene slik at han i en krapp sving kjørte over møtende kjørebane og inn i en bergvegg. Forelegget er vedtatt.

Forts.

POSITIVE PÅTALE- AVGJØRELSER

En polititjenesteperson (bilfører) ble 13. februar 2017 ilagt et forelegg på kr. 3 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Ved en avkjøring bremsset han ned, blinket til høyre og svingte mot høyre, for deretter raskt å svinge mot venstre og foreta en u-sving. Bilføreren som lå bak i vegbanen måtte foreta en kraftig nedbremsing for å unngå kollisjon. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 30. mars 2017 ilagt et forelegg på kr. 8 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Bilføreren rygget ut i et fotgjengerfelt og kjørte inn i en person som befant seg i fotgjengerfeltet. Fotgjengeren falt i bakken og fikk et kutt i hodet som måtte sys. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 3. april 2017 ilagt et forelegg på kr. 5 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Bilføreren unnlot å ha oppmerksomhet framover i vegbanen, kom over i motgående kjørefelt og kjørte foran en rundkjøring inn i en midtrabatt. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 12. juni 2017 ilagt et forelegg på kr. 7 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3.

Ved en tunnelutgang var han ikke tilstrekkelig aktpågivende og kjørte inn i et kjøretøy som befant seg foran ham i vegbanen, og som hadde stanset på grunn av vegarbeid og manuell trafikkdirigering. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 9. august 2017 ilagt et forelegg på kr. 6 650 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. I et vegkryss overholdt han ikke vikeplikt for et kjøretøy som kom fra høyre og kolliderte med dette kjøretøyet. Det oppstod materielle skader på begge kjøretøy. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 16. august 2017 ilagt et forelegg på kr. 6 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Bilføreren kjørte utrykning med bruk av blålys og sirener. Da han kjørte inn i et firearmet kryss kjørte han på rødt lys og holdt en etter forholdene for høy hastighet. Inne i krysset kjørte han på et kjøretøy som kom fra høyre. Det oppstod materielle skader på begge kjøretøy. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 29. august 2017 ilagt et forelegg på kr. 7 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Bilføreren var under kjøring ikke tilstrekkelig

aktpågivende og kjørte inn et kjøretøy som befant seg foran ham i vegbanen. Fører av kjøretøyet hadde bremsset ned for å svinge av mot venstre. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 4. september 2017 ilagt et forelegg på kr. 10 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Bilføreren kjørte bil med tilhenger på glatt vegbane. I høyresving holdt han ikke bilen innenfor eget kjørefelt og kolliderte med en møtende personbil. Sidespeilene på begge bilene ble revet av og tilhengeren, som var bredere enn bilen, traff den møtende bilen slik at det oppstod store materielle skader på tilhengeren og den møtende bilen. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 3 november 2017 ilagt et forelegg på kr. 5 000 for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Under utrykningskjøring på våt vegbane var han ikke tilstrekkelig aktpågivende og varsom. I en høyresving mistet han kontrollen på kjøretøyet, kjørte inn i en parkert bil og opp på et fortau. Forelegget er vedtatt.

En polititjenesteperson (bilfører) ble 3. november 2017 ilagt et forelegg på kr. 7 000

for å ha overtrådt vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3. Ved utkjøring fra en sidevei ut på forkjøringsvei unnlot han å vike for trafikk som kom fra venstre. Fører av et kjøretøy som hadde forkjøringsrett måtte svinge brått til siden og ned i en grøft for å unngå sammenstøt. Forelegget er vedtatt.

Påtaleunntatelser

En polititjenesteperson ble 27. februar 2017 i medhold av straffeprosessloven § 69 første ledd gitt påtaleunntatelse for tjenestefeil, jf. straffeloven § 171 og brudd på tjenesteplikt, jf. straffeloven (1902) § 324. Polititjenestepersonen hadde mottatt opplysninger om at en person, som deltok i omsorgen for et barn polititjenestepersonen selv var fadder for, tidligere var straffet for overtredelser av våpenloven og nå kunne ha tilknytning til et narkotikamiljø. Av den grunn hadde han gjennomført flere søk i politiets registre mot denne personen. Polititjenestepersonen hadde ikke en tjeneste i politiet som innebar at han selv ville ha et ansvar for å følge opp opplysningene, og hadde etter Spesialhetens vurdering ikke et tjenestemessig behov for å foreta søkene, jf. politiregisterloven § 21.

En polititjenesteperson ble 29. mars 2017 i medhold av straffeprosessloven § 69 første ledd gitt påtaleunntatelse for tjenestefeil, jf. straffeloven § 171. Polititjenestepersonen ble kontaktet av en person i nærmeste familie som oppga at han skulle sone en dom. For å få mer kunnskap om innholdet i straffesaken som hadde ført til domfellelsen, søkte polititjenestepersonen ved to anledninger etter opplysninger i politiets registre. Polititjenestepersonen hadde etter Spesialhetens vurdering ikke et tjenestemessig behov for å foreta disse søkene, jf. politiregisterloven § 21.

En tidligere arrestforvarer ble 10. april 2017 i medhold av straffeprosessloven § 69 første

ledd gitt påtaleunntatelse for overtredelse av straffeloven (1902) § 325 og § 324. Arrestforvareren var tidligere ilagt et forelegg fra Spesialenheten fordi han en natt hadde sovnet på arbeidsplassen og unnlatt å gjennomføre flere inspeksjoner i arresten. Han hadde også i en protokoll krysset av for at inspeksjoner var gjennomført, selv om det ikke var tilfelle. Etter en samlet vurdering, hvor det blant annet ble lagt vekt på opplysninger om arrestforvarerens svekkede helse, hans bruk av foreskrevne medisiner under arbeidet og at han ikke lenger arbeidet i politiet, ble det besluttet å trekke forelegget tilbake og avslutte saken med påtaleunntatelse.

En politistudent ble 18. april 2017 i medhold av straffeprosessloven § 69 første ledd gitt påtaleunntatelse for tjenestefeil, jf. straffeloven § 171. Studenten hadde fått opplysninger fra en venn om at han hadde saker mot seg i politiet. Studenten søkte på vennen i politiets registre og sendte vennen en bildemelding som viste registeropplysninger hos politiet som gjaldt vennen. Vennen tok opp forholdet med det lokale lensmannskontoret. Studenten hadde, etter Spesialhetens vurdering, ikke tjenestemessig behov for å søke på vennen, jf. politiregisterloven § 21.

En polititjenesteperson ble 6. september 2017 etter ordre fra Riksadvokaten gitt påtaleunntatelse i medhold av straffeprosessloven § 69 første ledd for overtredelse av straffeloven § 209 første ledd. Polititjenestepersonen hadde på sin fritid vært involvert i et vegtrafikkuhell. Da han etter uhellet ble kontaktet av sitt forsikringselskap, skrev han til selskapet at han har vurdert å anmelde den andre bilførereren som var part i uhellet. Han oppga at bilførereren er omhandlet i politiets registre og påpekte blant annet at han i registrene fremstår som en hissig, arrogant, kverulerende og kranglete person med hensynsløs atferd både i trafikken og ellers. Informasjonen var hentet ut fra politiets registre med

bakgrunn i polititjenestepersonens stilling i politiet og kunne ikke viderefremmes til et forsikringselskap i forbindelse med et privat forsikringsanliggende.

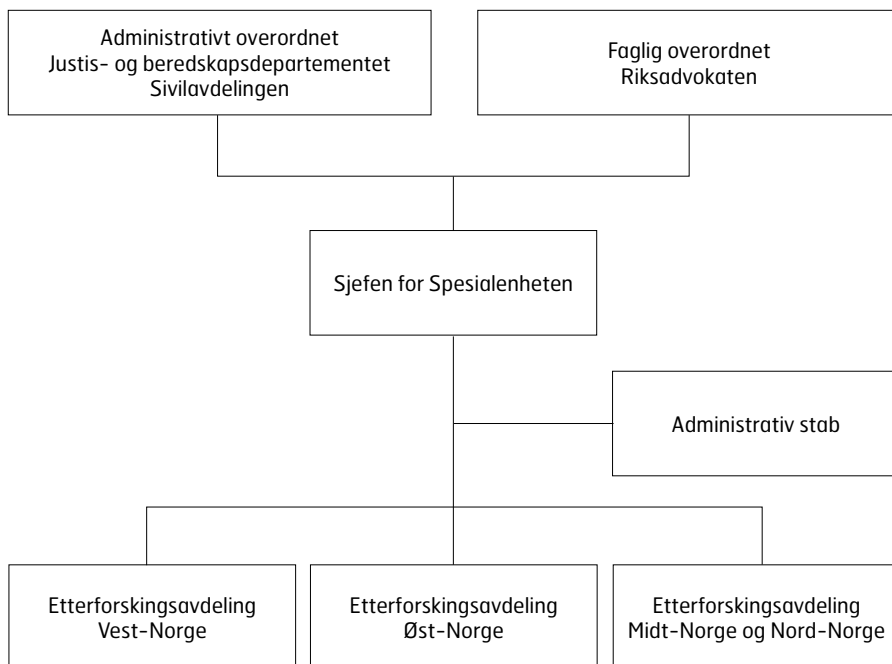
En politijurist ble 14. september 2017 i medhold av straffeprosessloven § 69 første ledd gitt påtaleunntatelse for overtredelse av straffeloven (1902) § 325 nr. 1 om grov uforstand i tjenesten. Juristen besluttet at en person skulle avhentes i medhold av straffeprosessloven § 230 tredje ledd og framstilles på politistasjonen for å avgi forklaring i straffesak, til tross for at det ikke var rettslig grunnlag for å avhente personen. Personen var ikke innkalt til å møte og hadde ikke uteblitt uten gyldig fravær. Personen ble avhentet og ble holdt tilbake på politistasjonen i ca. 25 minutter.

En polititjenesteperson ble 16. oktober 2017 i medhold av straffeprosessloven § 69 første ledd gitt påtaleunntatelse for brudd på taushetsplikt, jf. straffeloven § 209 og grovt uaktsom tjenestefeil, jf. straffeloven § 172, jf. § 171. Polititjenestepersonen la på Snapchat og MyStory ut et bilde av et håndskrevet arbeidsnotat fra en straffesak han arbeidet med. Bildet ble sendt til mellom 40 og 50 personer. Bildet viste en oversikt over en familiekonstellasjon inneholdende 13 fornavn. Bildet ble lagt ut med følgende tekst: «ikke en enkel jobb å få oversikt over familier nei #utlending».

ORGANISERING OG BEMANNING

Spesialenheten for politisaker ble opprettet 1. januar 2005 og har som oppgave å etterforske saker som gjelder spørsmålet om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten. Enheten er ikke en del av politiet, men en uavhengig organisasjon som administrativt er underlagt Justis- og beredskapsdepartementet og faglig underlagt Riksadvokaten.

Spesialenheten har 35 fast ansatte medarbeidere, hvorav 15 er etterforskere. I tillegg deltar 12 personer som er oppnevnt på verv. Enheten er organisert med ett nivå for etterforskning og ett nivå for overordnet ledelse. Sjefen for Spesialenheten, som har det overordnede ansvaret og treffer påtaleavgjørelse i alle saker, er lokalisert på Hamar. Enhetens etterforskningsavdelinger er lokalisert i Hamar, Oslo, Trondheim og Bergen.



PERSONER PÅ VERV

I tillegg til fast ansatte medarbeidere deltar 12 advokater som er oppnevnt på verv i arbeidet med saker i Spesialenheten. Ordningen med verv understreker enhetens uavhengighet og skal bidra til åpenhet og tillit.

Ada Cathrine Høst Mytting
Advokat ved
Advokatfirmaet Mageli ANS.

Morten Engesbak
Advokat/partner ved
Advokatfirmaet Stabell & Co.

Bjørn Rudjord
Advokat/partner ved
Advokatfirmaet Elden DA.

Mats J. Iversen Stenmark
Advokat/partner ved
Fend advokatfirmaet DA.

Ellen Eikeseth Mjøs
Advokat/partner ved
Sentrumsadvokaten.

Eirik Nåmdal
Advokat/partner ved
Sentrumsadvokaten.

Karsten Krüger Engedal
Advokat/partner ved
Advokatfirmaet Kyrre ANS.

Åge Gustad
Advokat i kontorfellesskapet
Advio advokatkontor.

Halvor Hjelm-Hansen
Advokat/partner ved
Advokatfirma Erbe & Co DA.

Kai Stephansen
Advokat/partner ved
Advokatfirmaet Strand & Co.

Roy Hedly Karlsen
Advokat/partner ved Bjerkan
Stav Advokatfirma AS.

Magnhild Meringen
Advokat/partner ved
Advokatene på Storkaia DA.

SPESIALENHETENS LEDERGRUPPE



Jan Egil Presthus
Sjef for Spesialenheten for
politisaker.



Guro Glærum Kleppe
Assisterende sjef,
Spesialenheten for
politisaker.



Vigdis Thomassen Aaseth
Administrasjonssjef,
Spesialenheten for
politisaker.



Liv Øyen
Leder for etterforsknings-
avdeling Øst-Norge.



Halvor Hjelm-Hansen
Leder for etterforsknings-
avdeling Midt- og Nord-
Norge. Advokat på verv.



Ellen Eikeseth Mjøs
Leder for etterforsknings-
avdeling Vest-Norge.
Advokat på verv.



ARTIKLER FRA TIDLIGERE ÅRSRAPPORTER

2009

- Frihetsberøvelse – hendelser i arrest
- Foretaksstraff
- Saksbehandlingstid
- Riksenheten for polismål
- Kan straffbare handlinger i politiet forebygges?

2010

- Politiets operasjonssentral
- Frihetsberøvelse – politiets aktivitetsplikt når noen er frihetsberøvet
- Misbruk av registeropplysninger
- Når politiet slår
- Seksuell kontakt mellom polititjenestepersoner og parter i straffesaker
- Plikt til registrering av anmeldelser

2011

- Fradømmelse av stilling
- Notoritet om beslutninger i straffesaker
- Korrupsjon i norsk politi
- Politiansattesandel
- Bruk av politiets signatur i privat sammenheng
- Hendelser i arrest

2012

- Politiets møte med publikum
- Beslutning om ransaking
- Notoritet om beslag, ransaking og inkvirering
- Avkledd i arrest
- Taushetspliktsbrudd
- Pågrepnets rett til å forklare seg
- Riktig bruk av håndjern
– om å se det spesielle i det generelle
- Politiets inngripen mot utenlandske tiggere
- Politiets informasjonsansvar
- Politiets plikt til å handle i farlige situasjoner

2013

- Analyse av maktbruksaker
- Informasjonslekkasjer fra politiet til media
- Sambandsdisiplin
- Status i avhør hos Spesialenheten
- Arrest - et inngripende tiltak
- Anmeldelser mot polititjurister
- Straffeprosesslovens krav om rapport etterransaking
- Fotografering/filming av politiets tjenestehandlinger
- Ledelse i politiet

2014

- 10 år med Spesialenheten for politisaker
- Godkjenning av overtidsarbeid
- Frihetsberøvelse/hendelser i arrest
- Metodebruk og metodeutvikling
- Varsling om anmeldelse
- «Politiet besvarer ikke mine henvendelser»
- Misbruk av politiets registre
- Bistand til CPT
- Forebygging av tortur
- Etterforskning av saker hvor politiet har skutt

2015

- Spesialenhetens 10 årsmarkering
- Etikk i politiet
- Etterforskning når skudd er avfyrt
- Vådeskudd
- Misbruk av politiregistre
- Behandling av bistandsanmodninger
- Nødvendig eller til vesentlig lette i tjenesten
- Nye bestemmelser om lovbrudd begått i offentlig tjeneste

2016

- Anmeldelser av politiets maktbruk
- Vold i nære relasjoner
- Utlevering av bildeopptak til media
- Kunnskap om andre kulturer
- Taushetsbrudd begått ved å gi opplysninger til familie eller bekjente
- Bruk av body cuff på innsatte i politiarrest

SPEIALENHETEN FOR POLITISAKER

Telefon: 62 55 61 00
Telefaks: 62 55 61 02

E-post: post@spesialenheten.no
Postadresse: Postboks 93, 2301 Hamar

Etterforsningsavdeling Øst-Norge

Besøksadresse: Grønnegata 82, Hamar
Besøksadresse: Kirkegata 1-3, Oslo

Etterforsningsavdeling Vest-Norge

Besøksadresse: Slottsgaten 3, Bergen

Etterforsningsavdeling Midt-Norge og Nord-Norge

Besøksadresse: Kongens gate 30, Trondheim

Avdelingskontorene er bemannet med etterforskere som ofte vil være ute på oppdrag. Besøkende bør gjøre forhåndsavtale om besøk. Alle avdelingene kan kontaktes på oppgitt telefonnummer og e-postadresse.

www.spesialenheten.no